

LOKALNA RAZVOJNA STRATEGIJA LAG-a MURA-DRAVA OD 2014. DO 2020. GODINE

OVAJ PROJEKT SUFINANCIRAN JE SREDSTVIMA EUROPSKE UNIJE
Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj

Podmjera 19.1. "Pripremna pomoć" u okviru Mjere "LEADER - CLLD"
LAG MURA-DRAVA

PROGRAM RURALNOG RAZVOJA 2014.-2020.

Udio sufinanciranja: 90% EU, 10% RH
Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj: Europa ulaže u ruralna područja

Datum usvajanja: 26. listopad 2020.

Naručitelj: LAG Mura–Drava

Konzultant: Leota d.o.o.

Konzultant, četvrta izmjena: Altea, obrt za poslovno savjetovanje

Kratice korištene u tekstu

APPRRR – Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju

CLLD – lokalni razvoj pod vodstvom zajednice

DZS – Državni zavod za statistiku

EU – Europska unija

FINA – Financijska agencija

GPK – Gradsko komunalno poduzeće

HE – hidroelektrana

IPARD – Instrument for Pre-Accession Assistance in Rural Development

JLS – jedinica lokalne samouprave

LAG – lokalna akcijska grupa

LEADER – franc. Liaison Entre Actions de Developpement de l’Economie Rurale

LRS – lokalna razvojna strategija

NN – Narodne Novine

OCD – organizacije civilnog društva

OIE – obnovljivi izvori energije

OPG – obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo

OŠ – osnovna škola

PG – poljoprivredno gospodarstvo

POP – Područje očuvanja značajno za ptice

POVS – Područje očuvanja značajno za vrste i stanišne tipove

PRR RH 2014–2020. – Program ruralnog razvoja Republike Hrvatske 2014-2020.

RH – Republika Hrvatska

RSMŽ - Razvojna strategija Međimurske županije 2011. – 2013.

SCI – Područje od značaja za zajednicu

SPA – Područje posebne zaštite

UDU MŽ – Ured državne uprave u Međimurskoj županiji

UNESCO – Organizacija Ujedinjenih naroda za obrazovanje, znanost i kulturu

ŽRSKKŽ – Županijska razvojna strategija Koprivničko-križevačke županije 2011. – 2013.

SADRŽAJ

1. ZNAČAJKE PODRUČJA OBUHVAĆENOG LAG-om MURA-DRAVA	6
1.1. Opće zemljopisne značajke područja	6
1.1.1. Površina i granice područja	6
1.1.2. Reljefne i klimatske karakteristike	7
1.1.3. Kulturna i povijesna baština	7
1.1.4. Prirodna baština i Natura 2000	8
1.1.5. Društvena i komunalna infrastruktura	9
1.2. Gospodarstvo.....	11
1.2.1. Osnovne gospodarske karakteristike područja LAG-a.....	11
1.2.2. Turizam.....	14
1.2.3. Poljoprivreda	16
1.2.4. Tržište radne snage	19
1.3. Demografske i socijalne značajke područja	20
1.3.1. Demografska kretanja i obrazovna struktura stanovništva.....	20
1.3.2. Civilno društvo	21
2. SWOT ANALIZA RAZVOJNIH MOGUĆNOSTI PODRUČJA	23
3. RAZVOJNA VIZIJA I CILJEVI LAG-a MURA-DRAVA.....	26
3.1. Razvoja vizija.....	26
3.2. Razvojni ciljevi, prioriteti i mjere	26
3.3. Opis odabira projekta na nivou LAG-a	35
3.4. Projekti suradnje.....	37
3.5. Usklađenost s nadređenim strateškim dokumentima	39
3.6. Inovativan i integrirani karakter LRS-a	41
4. OPIS UKLJUČENOSTI LOKALNIH DIONIKA U IZRADU LRS-a	41
4.1. Opis sudjelovanja različitih interesnih skupina u izradi LRS-a i primjena načela „odozdo prema gore“ 41	
4.2. Opis partnerstva.....	42
5. AKCIJSKI PLAN PROVEDBE LRS-a.....	43
5.1. Tijek provedbe LRS-a na nivou svake godine unutar programskog razdoblja 2014 – 2020.	43

5.2 Procjena broja projekata za vrijeme programskog razdoblja 2014 – 2020.....	44
6. NAČIN PRAĆENJA I PROCJENE PROVEDBE LRS-a.....	45
6.1 Opis praćenja provedbe LRS-a	45
6.2 Indikatori za mjerenje učinka provedbe LRS-a.....	45
6.3 Opis procjene LRS-a	46
7. OPIS SPOSOBNOSTI PROVEDBE LRS-a	47
7.1 Ljudski kapaciteti za provedbu LRS-a	47
7.2 Financijski kapaciteti za provedbu LRS-a	48
7.3 Iskustvo u provedbi LEADER pristupa u programskom razdoblju 2007 – 2013.	49
7.4 Iskustvo u provedbi projekata izvan mjere LEADER.....	49
8. FINANCIJSKI PLAN.....	49
8.1 Financiranje rada LAG-a.....	49
8.2 Financiranje provedbe LRS-a te procjena potrebnih financijskih sredstava za provedbu projekata	49

Napomena:

Ova strategija predstavlja četvrtu izmjenu Lokalne razvojne strategije LAG-a Mura – Drava 2014. – 2020.

Predgovor

Lokalna akcijska grupa (LAG) Mura-Drava osnovana je 15. listopada 2012. godine i broji 9 jedinica lokalne samouprave; Grad Prelog, donjomeđimurske općine - Orehovicu, Donji Kraljevec, Goričan, Svetu Mariju, Donji Vidovec, Donju Dubravu, Kotoribu te Općinu Legrad u Koprivničko-križevačkoj županiji. Područje LAG-a Mura-Drava povezuje uspješna dugogodišnja suradnja i povijest, što vrijedi i za Legrad koji je bio dio međimorskog kraja, ali je nakon poplave i promjenom toka rijeke Drave 1710. godine pripao Podravini. Samim time što rijeke određuju naziv LAG-a, daju mu i neka specifična prirodna i zemljopisna obilježja, koja predstavljaju veliki potencijal za daljnji razvoj ovoga ruralnog područja.

LAG-u Mura-Drava je Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju odobrila provedbu Mjere 202: „Priprema i provedba lokalnih strategija ruralnog razvoja“ od 19. svibnja 2014. do 18. svibnja 2016. U provedbi te Mjere, LAG je svoje aktivnosti usmjerio prema jačanju kapaciteta zaposlenika i članova LAG-a, kao pripremu za naredno programsko razdoblje, ali i prema animiranju te upoznavanju lokalnog stanovništva s ulogom i aktivnostima LAG-a.

Od samog početka rad LAG-a temelji se na LEADER pristupu, koji povezuje i umrežava lokalne dionike, te ih potiče na zajedničko rješavanje problema. Jedno od osnovnih načela LEADER-a je i pristup "odozdo prema gore", što znači da su upravo lokalni dionici pokretači razvoja svojeg ruralnog područja.

LAG Mura-Drava nastavlja svoj rad provođenjem Mjere 19. „LEADER-CLLD“ Programa ruralnog razvoja Republike Hrvatske 2014 – 2020., odnosno provedbom Lokalne razvojne strategije LAG-a do 2020. kojom će pokušati ostvariti zajedničku razvojnu viziju:

LAG Mura-Drava područje je unaprijeđene infrastrukture, razvijenog ruralnog turizma i poljoprivredne proizvodnje koja teži ekološkoj i biodinamičkoj proizvodnji te održivom korištenju prirodne i kulturne baštine s naglaskom na rijekama Muri i Dravi.

Dokument koji se nalazi pred vama rezultat je višemjesečnoga rada, te se ovom prilikom zahvaljujemo svima koji su sudjelovali u njegovoj izradi.

LOKALNA AKCIJSKA GRUPA MURA-DRAVA

1. ZNAČAJKE PODRUČJA OBUHVAĆENOG LAG-om MURA-DRAVA

1.1. Opće zemljopisne značajke područja

1.1.1. Površina i granice područja

LAG Mura-Drava proteže se na površini od 287,94 km² te obuhvaća 7 općina i jedan grad u Međimurskoj županiji (Donja Dubrava, Donji Kraljevec, Donji Vidovec, Goričan, Kotoriba, Orehovica, Sveta Marija i grad Prelog) te općinu Legrad u Koprivničko-križevačkoj županiji. Spomenute jedinice lokalne samouprave karakterizira dugogodišnja povezanost i suradnja, budući da se prije promjene toka rijeke Drave Legrad nalazio na području Međimurske županije. Sukladno statističkim podacima DZS-a, na području LAG-a je 2011. evidentirano 29.083 stanovnika, dok prosječna gustoća naseljenosti iznosi 101 st/km². Na cijelom teritoriju LAG-a nalazi se 30 naselja (tablica 1).

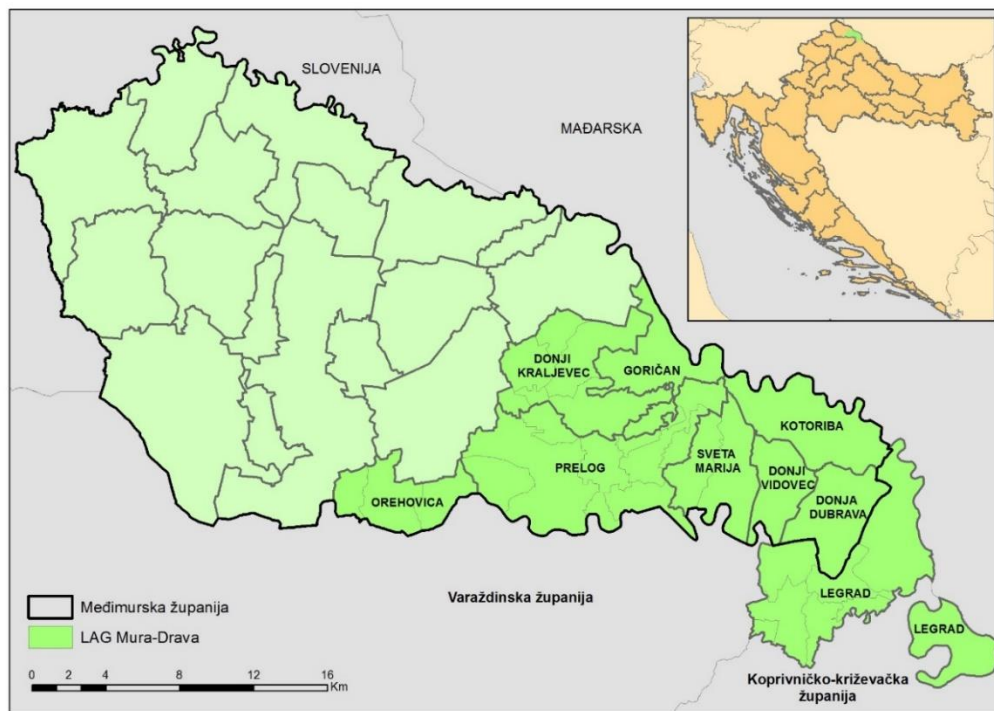
Tablica 1: Površina, broj stanovnika, gustoća naseljenosti i naselja LAG-a Mura-Drava

JLS	Površina (km ²)	Gustoća naseljenosti (st/km ²)	Broj stanovnika 2011.	Naselja u sklopu JLS
Donja Dubrava	19,16	100,21	1.920	Donja Dubrava
Donji Kraljevec	36	129,42	4.659	Donji Hrašćan, Donji Kraljevec, Donji Pustakovec, Hodošan, Palinovec, Sveti Juraj u Trnju
Donji Vidovec	13,64	102,56	1.399	Donji Vidovec
Goričan	21,56	130,94	2.823	Goričan
Kotoriba	26,58	121,29	3.224	Kotoriba
Legrad	62,62	35,79	2.241	Antolovec, Kutnjak, Legrad, Mali Otok, Selnica Podravska, Veliki Otok, Zablatje
Orehovica	21,32	125,94	2.685	Orehovica, Podbrest, Vularija
Prelog	63,66	122,76	7.815	Cirkovljan, Čehovec, Čukovec, Draškovec, Hemuševac, Oporovec, Otok, Prelog
Sveta Marija	23,40	99,02	2.317	Donji Mihaljevec, Sveta Marija
UKUPNO LAG	287,94	101	29.083	

Izvor: Izrada autora prema podacima Državnog zavoda za statistiku

LAG se nalazi na krajnjem sjevernom dijelu Republike Hrvatske, na području Međimurske i Koprivničko-križevačke županije. Sa sjevera i juga omeđuju ga rijeke Mura i Drava dajući mu specifična prirodna i zemljopisna obilježja. LAG graniči s Mađarskom, a vrlo blizu su i Slovenija i Austrija. Na južnoj strani graniči s LAG-om Izvor, a na jugoistočnoj s LAG-om Podravina. Na slici 1. u nastavku prikazane su granice jedinica lokalne samouprave uključene u LAG s pripadajućim naseljima.

Slika 1: Grafički prikaz LAG-a Mura-Drava s naznačenim granicama jedinica lokalne samouprave

Izvor: LAG Mura-Drava

1.1.2. Reljefne i klimatske karakteristike

Područje LAG-a Mura-Drava karakterizira nizinski reljef blago nagnut prema istoku, u smjeru otjecanja glavnih tokova rijeka. Taj je prostor zajednička tvorevina Drave i Mure, odnosno, primjer zajedničkih terasa i aluvija dviju rijeka.

Opće klimatske značajke ovog područja određene su pripadnošću prostora široj klimatskoj regiji – Panonskoj nizini, što se očituje vrućim ljetima i hladnim zimama. Srednja godišnja temperatura zraka iznosi oko 10°C. Ovo područje je relativno bogato vlagom tijekom cijele godine. Prosječne mjesečne vrijednosti relativne vlage zraka su iznad 70%.

Na teritoriju LAG-a najviše se izdvajaju sljedeći tipovi tla: treset i mulj uz Muru te pijesci i šljunkovito tlo uz Dravu. U porječju Trnave, razvila su se starija aluvijalno-močvarna tla na silikatnom šljunku. To su najmanje plodna od svih tla pa se znatnim dijelom koriste kao prirodne livade i pašnjaci. Pomicanjem korita Drave sa sjevera prema jugu nastali su nanosi šljunka i pijeska, a iznad njih nataložili su se ilovasti i pjeskovito-ilovasti nanosi. Na mjestima gdje su ova tla duboka i ilovastog sastava, znatne su plodnosti, pa se mogu smatrati najplodnijim tlima. U istočnom dijelu LAG-a, malo podalje od toka Drave i Mure, formirala su se na novijim murskim sedimentima aluvijalno-močvarna glinasto-ilovasta tla. Jako su humusna, relativno velike potencijalne plodnosti, pa se veći dio obrađuje, a ostalo su prirodne livade. Uz tok Mure nastala su aluvijalno-močvarna tla – glinasta tla. Koriste se više kao oranice, a manje kao prirodne livade i pašnjaci.

1.1.3. Kulturna i povijesna baština

Na području LAG-a Mura-Drava postoje ukupno 44 zaštićena kulturna dobra uvrštena u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske. Najvećim je dijelom riječ o materijalnim kulturnim dobrima, prvenstveno sakralnim objektima. Od nematerijalnih kulturnih dobara zaštićeno je tradicijsko umijeće izrade čipke na području Svete Marije. Svetomarska čipka je od listopada 2011. godine registrirana i pri Državnom zavodu

za intelektualno vlasništvo te nosi oznaku izvornosti. Zatraženo je i uvrštavanje svetomarske čipke kao zaštićenog nematerijalnog kulturnog dobra na UNESCO-vu listu nematerijalne kulturne baštine čovječanstva. Uz svetomarsku čipku, i svetomarska mikrotoponimija jedno je od nematerijalnih dobara uvrštenih na popis Registra kulturnih dobara Republike Hrvatske. Također, treba spomenuti i umijeće vađenja zlata – zlatarenje u Međimurju koje predstavlja jedinstvenu tradiciju ovog područja. Popis svih zaštićenih kulturnih dobara po naseljima LAG-a nalazi se u prilogu 1.

Bogatstvo narodnih nošnji, prikazi narodnih običaja i drugo etnografsko blago može se doživjeti u zbirkama udruga u Kotoribi, Svetoj Mariji i Župnom dvoru u Donjem Vidovcu te u etnografskoj zbirci dr. Jurja Kolarića u Donjem Hrašćanu. Popis etno zbirki i muzeja na području LAG-a nalazi se u prilogu 2. Temeljem evidentiranih potreba na terenu, uočen je nedostatak prostora za promociju i očuvanje materijalne i nematerijalne baštine ovog područja te postoji potreba za katalogiziranjem građe velike većine zbirki.

Graditeljska baština velikim se dijelom odnosi na sakralne objekte, i to na crkve, župne kurije (poput one iz razdoblja baroka u Donjem Vidovcu) te pilove i kapelice, od kojih su neki navedeni ranije u kategoriji zaštićenih spomenika. Tu je potrebno spomenuti župnu crkvu sv. Jakoba u Prelogu (iz 1758. godine) kao jedinu baroknu crkvu u Sjevernoj Hrvatskoj koja je svođena križno bačvastim svodom plitkih kupola. Na području LAG-a nalaze se čak dvije hodočasničke župe te postoji potencijal razvoja vjerskog turizma. Što se tiče svjetovnog graditeljstva, u naseljima na području LAG-a važno je izdvojiti stare zgrade škola i domove kulture, zatim tradicijske kuće, građevine za kuhanje šibe, kovačnice, guljare i mlinove. Velik dio tih objekata potrebno je obnoviti i oživjeti primjerenim sadržajima kako bi se njihov potencijal iskoristio u turističke svrhe, što bi doprinijelo kulturnom životu zajednice. Također, jedan od problema ovog prostora jest djelomično neadekvatna zaštita, tj. očuvanje sakralnih objekata, spomenika kulture te arhitektonske i graditeljske baštine.

Kulturna baština područja LAG-a vrlo je bogata, što predstavlja izvrsnu bazu za vidljivije promicanje u kulturne i turističke svrhe te implementaciju projekata zaštite i očuvanja kulturne baštine područja. Unatoč tome, tijekom radionica s predstavnicima javnog, gospodarskog i civilnog sektora, nedovoljno iskorišten potencijal kulturne, povijesne i prirodne baštine te nedovoljna svijest lokalnog stanovništva o važnosti kulturnog nasljeđa, definirani su kao važni ograničavajući faktori razvoja ovog područja. Veliki potencijal leži u aktivnom radu udruga u kulturi usmjerenih na prezentaciju nematerijalne kulturne baštine te organizaciju brojnih manifestacija, čime bi se doprinijelo valorizaciji kulturnih običaja u turističke svrhe.

1.1.4. Prirodna baština i Natura 2000

Područje LAG-a Mura-Drava karakterizira bogata prirodna baština i krajobrazna raznolikost koja je u prvoj mjeri definirana rijekama Murom i Dravom. Također, rijeke su snažno utjecale i na razvoj kulturnog identiteta ovog područja, što je vidljivo temeljem brojnih rekreativnih i tradicionalnih aktivnosti koje se oslanjaju na spomenute riječne resurse (npr. ispiranje zlata, spust čamcima i sl). Rijeke Mura i Drava među posljednjim su doprirodnim tokovima nizinskih rijeka u srednjoj Europi, a karakterizira ih visoka razina biološke raznolikosti. Posebice su značajna vlažna staništa koja spadaju u najugroženija: poplavne šume, vlažni travnjaci, mrtvi rukavci, napuštena korita i meandri, sprudovi i strme odronjene obale u kojima se gnijezde strogo zaštićene vrste ptica.

Na zaštićena područja otpada čak 47,78% ukupne površine LAG-a, s time da Regionalni park Mura-Drava obuhvaća čak 11.845,61 ha, tj. 41,46% zaštićenog područja LAG-a. Svakako treba istaknuti da se 2012. godine dio ovog područja uvrstio i u prekogranični rezervat biosfere Mura-Drava-Dunav. Pregled zaštićenih područja na teritoriju LAG-a Mura-Drava nalazi se u prilogu 3 i 4.

Ekološkom mrežom Natura 2000 obuhvaćeno je pet područja koja su prikazana u prilogu 5 i 6. Riječ je o tzv. SPA/POP¹ područjima na koja otpada 4.432,64 ha, tj. 15,52% teritorija LAG-a – Dravske akumulacije i Gornji tok Drave (od Donje Dubrave do Terezinog polja). Gornji tok Drave spada i u SCI/POVS² područja koja zauzimaju 6.764,68 ha, tj. 23,68% područja LAG-a. Osim Gornjeg toka Drave, u SCI/POVS područja spadaju i Drava-akumulacije, Donje Međimurje te Mura. Detaljni prikaz područja te popis svih svojiti i stanišnih tipova nalazi se u prilogu 7.

Unatoč postojećim kategorijama zaštite, na zaštićenim područjima dopušteni su zahvati i gospodarske aktivnosti koje ne ugrožavaju obilježja zbog kojih su područja proglašena zaštićenima. Samim time, lokalnom stanovništvu otvaraju se mogućnosti za okretanje djelatnostima usmjerenima održivom razvoju područja, kao što su ekoturizam i ekološka poljoprivreda. Rezervat biosfere, Ornitološki rezervat i Regionalni park predstavljaju potencijal za razvoj posebnih vrsta turizma za specifične tržišne niše posjetitelja (promatrači ptica, zaljubljenici u prirodu i sl), međutim, oni zahtijevaju prilagođavanje turističke ponude i promocije na području LAG-a.

Sukladno Pravilniku o određivanju područja s prirodnim ili ostalim posebnim ograničenjima (NN34/15, 65/15), općine Donji Vidovec, Kotoriba i Sveta Marija nalaze se u skupini područja sa značajnim prirodnim ograničenjima, što se negativno odražava na razvoj spomenutog teritorija. U narednom razdoblju, potrebno se orijentirati na rješavanje ograničavajućih faktora uspješne valorizacije postojećeg prirodnog bogatstva LAG-a. Od ograničavajućih faktora, svakako treba izdvojiti problem ilegalne izgradnje na zaštićenim područjima te ilegalno odlaganje otpada, što direktno utječe na izumiranje zaštićenih biljnih i životinjskih vrsta i degradaciju prirodnih staništa.

1.1.5. Društvena i komunalna infrastruktura

1.1.5.1. Stanje društvene infrastrukture

Društvena infrastruktura LAG-a Mura-Drava kao skupina središnjih uslužnih funkcija zadovoljavajuće je razvijena te postoje dobri temelji za osiguravanje daljnjeg društveno-gospodarskog rasta i razvoja ovog područja. Unatoč tome, evidentirane su brojne potrebe s terena usmjerene na njen razvoj i unapređenje.

Na ovom području djeluje 8 dječjih vrtića u 11 naselja, a koje polazi 564 djece, zatim 10 osnovnih/matičnih i 9 područnih škola koje pohađa 2.300 djece, a u Prelogu, Donjem Kraljevcu i Orehovici djeluju i područni odjeli osnovnih umjetničkih škola koje pohađa 82 učenika (prilog 8 i 9). U gradu Prelogu djeluje srednja škola s 8 usmjerenja i 450 učenika, što je ujedno i jedina srednja škola na području LAG-a (prilog 10). Osim u sklopu osnovnih škola te Srednje škole Prelog, na području LAG-a djeluju tri knjižnice (u Kotoribi, Prelogu i Goričanu) te Bibliobusne službe Međimurske i Koprivničko-križevačke županije. Ograničavajuće faktore razvoja ovog segmenta društvene infrastrukture predstavlja nepostojanje jaslica u okviru postojećih vrtića, neadekvatni prostori pojedinih vrtića, škola i prostora za tjelesni odgoj i izvannastavne aktivnosti te nezadovoljavajući sigurnosni uvjeti na pojedinim dječjim i školskim igralištima.

Što se tiče zdravstva i socijalne skrbi, na području LAG-a djeluje 14 ordinacija obiteljske te 14 ordinacija dentalne medicine. Bolničke usluge stanovnici LAG-a koriste u Županijskoj bolnici u Čakovcu, odnosno u Općoj bolnici u Koprivnici. Hitna medicinska pomoć pruža se zahvaljujući radu Zavoda za hitnu medicinu Međimurske županije te Zavoda za hitnu medicinu Koprivničko-križevačke županije. Na području LAG-a djeluje 7 ustanova socijalne skrbi – dva doma za psihički oboljele odrasle osobe (Kotoriba i Orehovića) i pet privatnih domova za starije i nemoćne osobe (Prelog, Hodošan, Goričan, Donji Kraljevec, Otok) s ukupno četriristo tridesetak šticićenika. Svojim aktivnostima područje LAG-a pokrivaju Centar za socijalnu skrb

¹SPA (=POP) - Područje posebne zaštite; POP - Područja očuvanja značajna za ptice

²SCI (=POVS) - Područja od značaja za Zajednicu; POVS - Područja očuvanja značajna za vrste i stanišne tipove

Čakovec sa svojim ispostavama, kao i Centar za socijalnu skrb Koprivnica te Centar za pomoć u kući Međimurske županije. Palijativne skrbi na području nema.

Svaka jedinica lokalne samouprave, odnosno svako naselje na području LAG-a ima vlastiti društveni dom/dom kulture koji služi kao centar društvenog i kulturnog života, a u kojima se održavaju razne priredbe i manifestacije i/ili koji služe kao prostor za rad udrugama civilnog društva. U 30 naselja obuhvaćenih LAG-om postoji ukupno 31 dom kulture i/ili društveni dom od kojih je jedan prenamijenjen u prostor za sportske sadržaje. Društveni domovi u većini slučajeva datiraju iz sredine 90-tih godina te u skladu s time većinu njih treba adaptirati i/ili modernizirati kako bi ispunili zahtjeve infrastrukturnog „nositelja“ društvenog i kulturnog života. U kontekstu domova kulture potrebno je izdvojiti Dom kulture Prelog, u kojem se odvijaju kino predstave, kazališne predstave, koncerti i priredbe. Dom se temeljito preuređio 2000. godine, a završen je i projekt digitalizacije kina. Dom kulture Prelog predstavlja svojevrsno kulturno „središte“ područja LAG-a.

Ovisno o postojanju i aktivnosti sportsko–ribolovnih udruga, kao i lovačkih društava na području naselja, izgrađeni su i ribički, odnosno lovački domovi. Ukupno na teritoriju LAG-a postoji 13 ribičkih i 8 lovačkih domova u kojima se održavaju manifestacije i događanja vezana uz djelokrug rada udruga. Ribolovni i lovni turizam predstavljaju velik potencijal ovog područja koji je potrebno iskoristiti, uz preduvjet da se provedu potrebna ulaganja u razvoj i širenje postojeće infrastrukture.

Sportsko-rekreacijska infrastruktura najzastupljenija je u vidu nogometnih igrališta koje ima gotovo svako naselje (ukupno 26 nogometnih igrališta), zatim slijede privatni i javni teniski tereni, njih ukupno 8, te veći broj rukometnih i/ili košarkaških igrališta. Ono što prema podacima s terena nedostaje, dobro su i kvalitetno opremljena dječja igrališta. Od sportskih sadržaja svakako je potrebno izdvojiti *speedway* Stadion Milenium u Donjem Kraljevcu, područje „Marine“ u Prelogu uz koju se nalazi i Zmajarski klub „Rode“, područje Šoderice u blizini Legrada te sportske sadržaje Sportsko-rekreacijskog centra DG Sport u Prelogu.

1.1.5.2. Stanje komunalne infrastrukture

Izgrađenost sustava javne vodoopskrbe vrlo je visoka te opskrbljuje svih 30 naselja na području LAG-a. Postotak priključenih domaćinstava u odnosu na broj kućanstava iz 2011. godine iznosi 98,33%, a ukupna dužina vodovodne mreže je 225.292 m. Sustavom na području LAG-a upravljaju Međimurske vode d.o.o. Čakovec, u vlasništvu svih jedinica lokalne samouprave u Međimurju, a na području Legrada GKP Komunalac d.o.o. Kanalizacija je dijelom izgrađena samo u općinama Donji Kraljevec i Kotoriba te u gradu Prelogu. Uslijed neizgrađenog sustava odvodnje, LAG se susreće s problemom zagađenja okoliša, voda i tla. Detaljne informacije o broju vodovodnih i kanalizacijskih priključaka, dužini vodovodne i kanalizacijske mreže te potrošnji vode na području LAG-a nalaze se u prilogu 11.

Za organizirano prikupljanje, odvoz, obradu i odlaganje otpada na području LAG-a odgovorni su GKP PRE-KOM d.o.o., GKP ČAKOM te „Prizma VV“. U veljači 2016. godine GKP PRE-KOM te grad Prelog i općine Donja Dubrava, Donji Kraljevec, Donji Vidovec, Goričan, Kotoriba i Sveta Marija potpisuju Odluku o pristupanju međunarodnoj strategiji Zero Waste 2020. čime se osigurava jačanje pozitivnog utjecaja na očuvanje i zaštitu okoliša u zajednici. Na području LAG-a nalazi se reciklažno dvorište za neopasni otpad (Prelog), reciklažno dvorište za građevinski otpad (Goričan) te kompostana (Prelog). Zelenih otoka na području LAG-a nema. Otpad se odvozi na odlagalište „Totovec“ na području grada Čakovca te u Regionalni centar za gospodarenje otpadom Piškornica. Veliki problem u sferi gospodarenja otpadom predstavlja divlja deponija na području općine Legrad. Također, potrebno je sanirati zatvoreno odlagalište u Svetoj Mariji i Donjem Mihaljevcu.

Za distribuciju, vođenje, održavanje, razvoj i izgradnju električne energije na području LAG-a odgovorne su Elektra Čakovec i Elektra Koprivnica. Na ovom području nalaze se hidroelektrane HE Dubrava i HE Čakovec

čiji je negativan utjecaj na okoliš vidljiv, budući da su zamjetne promjene ekosustava uslijed pada razine podzemnih voda. U 2015. godini evidentirano je ukupno 13.486 potrošača na području LAG-a (javna rasvjeta, kućanstva, gospodarski subjekti, srednji napon) čija potrošnja električne energije iznosi 97.682.688 kwh. Pregled broja potrošača te potrošnje električne energije nalazi se u prilogu 12. Izgrađenost postojeće elektroenergetske infrastrukture i njezini kapaciteti zadovoljavaju trenutačne potrebe potrošnje, međutim, ulaganje u unapređenje postojeće javne rasvjete je neophodno. Dinamiku razvoja sustava diktirat će prije svega potrebe kupaca utvrđene kontinuiranim praćenjem stanja u sustavu, kao i okviri raspoloživih financijskih sredstava za realizaciju planova ulaganja.

Za opskrbu plinom na području LAG-a odgovorno je javno poduzeće Međimurje plin d.o.o. te GKP Komunalac d.o.o.. U svim naseljima LAG-a izgrađena je mreža opskrbe i distribucije prirodnog plina (prilog 13). Uzevši u obzir spomenute podatke, dolazi se do zaključka da je postotak kućanstava priključenih na plinsku mrežu veoma visok, tj. iznosi 66,46%.

U segmentu prometa i prometne infrastrukture, veliku važnost te potencijal razvoja ovog područja predstavlja autocesta A4 Zagreb-Goričan koja prolazi LAG-om Mura-Drava. Na području LAG-a nalazi se jedan izlaz/ulaz na ovu autocestu - čvor Goričan, dok je čvor Čakovec u njegovoj neposrednoj blizini. Zahvaljujući tome, područje LAG-a karakterizira dobra direktna povezanost s Varaždinskom i Zagrebačkom županijom te Mađarskom. Županijske i lokalne ceste povezuju sva naselja i omogućavaju kvalitetnu i relativno brzu prometnu povezanost (na području LAG-a ukupno je izgrađeno 65,49 km županijskih cesta te 94,91 km lokalnih). Izazov u daljnjem razvoju prometne infrastrukture predstavljaju nepostignuti uvjeti sigurnosti prometa za sve sudionike (nedostatak pješačko-biciklističkih staza, pješačkih prijelaza, prometnih znakova i ostale prometne signalizacije), neadekvatni kolnici pojedinih županijskih i lokalnih cesta te neadekvatno održavanje pojedinih nerazvrstanih cesta. Problem predstavlja i javni prijevoz koji ne prati razvitak gospodarstva i cijelog društva te ne zadovoljava potrebe stanovništva koje je ograničeno na korištenje vlastitog prijevoza. Prostor LAG-a isto tako karakterizira neuređenost pojedinih javnih površina (trgovi, groblja, tržnice, parkovi i sl) i površina za parkiranje. Što pak se tiče željezničkog prometa, povijesno gledano željeznica je imala izrazito važan utjecaj na razvoj ovog područja. Područjem LAG-a prolazi pruga od značaja za međunarodni promet M501 (MG 3) Državna granica (Mursko Središće) – Čakovec – Kotoriba – Državna granica (Murakeresztúr). U današnje vrijeme ulaganja u željezničku infrastrukturu su nedovoljna, što dovodi do ukidanja željezničkih linija, a u konačnici i gubitka važnosti željezničkog prometa. Također, pojedini prijelazi ceste preko željezničke pruge nisu adekvatno osigurani.

Na području LAG-a dostupne su usluge fiksnog telefonskog priključka te usluga širokopojasnog interneta, osigurane od strane više telekomunikacijskih operatera. Sukladno informacijama Hrvatskog Telekom d.d, na ovom području dostupna je usluga 2G (GSM/GPRS/EDGE) i 3G (UMTS/HSPA) podatkovnih mreža, dok je usluga 4G (LTE) podatkovnih mreža na području nekih općina LAG-a dostupna u potpunosti, a na području nekih tek djelomično.

1.2. Gospodarstvo

U nastavku se nalazi pregled osnovnih karakteristika LAG-a Mura-Drava u sferi gospodarstva. Sektor turizma i poljoprivrede posebno su izdvojeni te detaljnije objašnjeni, budući da upravo oni definiraju smjer razvoja LAG-a u narednom periodu.

1.2.1. Osnovne gospodarske karakteristike područja LAG-a

Područje LAG-a gospodarski je dobro razvijeno, s preko 550 aktivnih trgovačkih društava, 250 poslovnih subjekata u obrtu te 2.172 obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava. Prema broju trgovačkih društava

dominantne gospodarske djelatnosti su trgovina i prerađivačka industrija, dok je poljoprivreda tradicionalno zastupljena djelatnost (u različitim pravnim oblicima registracije poduzetnika u poljoprivredi) te predstavlja značajnu gospodarsku granu LAG-a.

Stupanj razvijenosti ovog područja vidljiv je i zahvaljujući indeksu razvijenosti. Sukladno tom pokazatelju, jedna JLS (Legrad) spada u II. skupinu indeksa razvijenosti jedinica lokalne samouprave, tri JLS nalaze u III. skupini jedinica lokalne samouprave (Donja Dubrava, Donji Vidovec i Orehovica), dvije JLS nalaze se u IV skupini razvijenosti (Goričan i Kotoriba), dvije JLS (Donji Kraljevec i Sveta Marija) nalaze se u V. skupini, dok se Grad Prelog nalazi u VI. skupini indeksa razvijenosti. Sukladno tome, prema prosječnim vrijednostima, područje LAG-a može se svrstati u IV. kategoriju s indeksom razvijenosti od 96,76% (tablica 2).

Tablica 2: Indeks razvijenosti jedinica lokalne samouprave LAG-a Mura-Drava (pokazatelji za 2018. godinu)

JLS	Prosječni dohodak po stanovniku	Prosječni izvorni prihodi po stanovniku	Prosječna stopa nezaposlenost	Opće kretanje stanovništva (2016./2006.)	Indeks starenja (2011.)	Stupanj obrazovanja (VSS, 20-65) (2011.)	Indeks razvijenosti JLS/skupina
Donja Dubrava	98,78	94,14	106,51	94,33	97,50	96,64	97,81%/3
Donji Kraljevec	100,03	94,57	108,98	99,08	100,56	99,41	100,25%/5
Donji Vidovec	95,21	93,76	106,56	97,26	100,27	94,78	97,77%/3
Goričan	97,20	93,94	107,89	98,24	105,27	92,99	98,95%/4
Kotoriba	96,51	94,49	101,02	104,56	105,36	95,59	99,40%/4
Legrad	95,79	97,38	104,60	92,81	90,71	92,21	95,36%/2
Orehovica	83,68	93,16	95,98	111,77	108,08	89,47	96,01%/3
Prelog	102,70	96,96	109,84	103,56	103,80	99,86	102,63% /6
Sveta Marija	103,46	94,73	109,05	99,80	103,16	95,15	100,64%/5
LAG	97,04	94,79	105,60	100,16	101,63	95,12	98,76%/4

Izvor: Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova EU

Prema podacima FINA-e (temeljem zaprimljenih financijskih izvještaja za 2014. godinu u Registar godišnjih financijskih izvještaja) na području LAG-a Mura-Drava u 2014. godini poslovalo je 551 poduzetnika, obveznika poreza na dobit, što predstavlja povećanje za čak 84 poduzetnika, odnosno 18% u odnosu na 2012. godinu. Promatrano prema mjestu sjedišta poduzetnika, najintenzivnija gospodarska aktivnost zabilježena je u gradu Prelogu koji se s 236 poduzetnika (42,83% od ukupnog broja poduzetnika) na području LAG-a pozicionira kao njegovo gospodarsko središte. Općina Donji Kraljevec s 95 poduzetnika (17,24%) također se izdvaja kao gospodarski značajnije područje. Broj poduzetnika u odnosu na 2012. godinu povećao se u svim JLS-ovima, osim u Donjoj Dubravi i Legradu. Broj poduzetnika porastao je najviše u gradu Prelogu, čime on učvršćuje svoj status gospodarskog središta (prilozi 14 i 15).

S obzirom na djelatnost, dominantne su (i gotovo jednake po broju poduzetnika) prerađivačka industrija i trgovina. Gotovo 43% poduzeća u LAG-u primarno obavlja ove dvije djelatnosti, a značajno je zastupljena i djelatnost građevinarstva kojom se bavi 12,70% poduzeća (prilog 16).

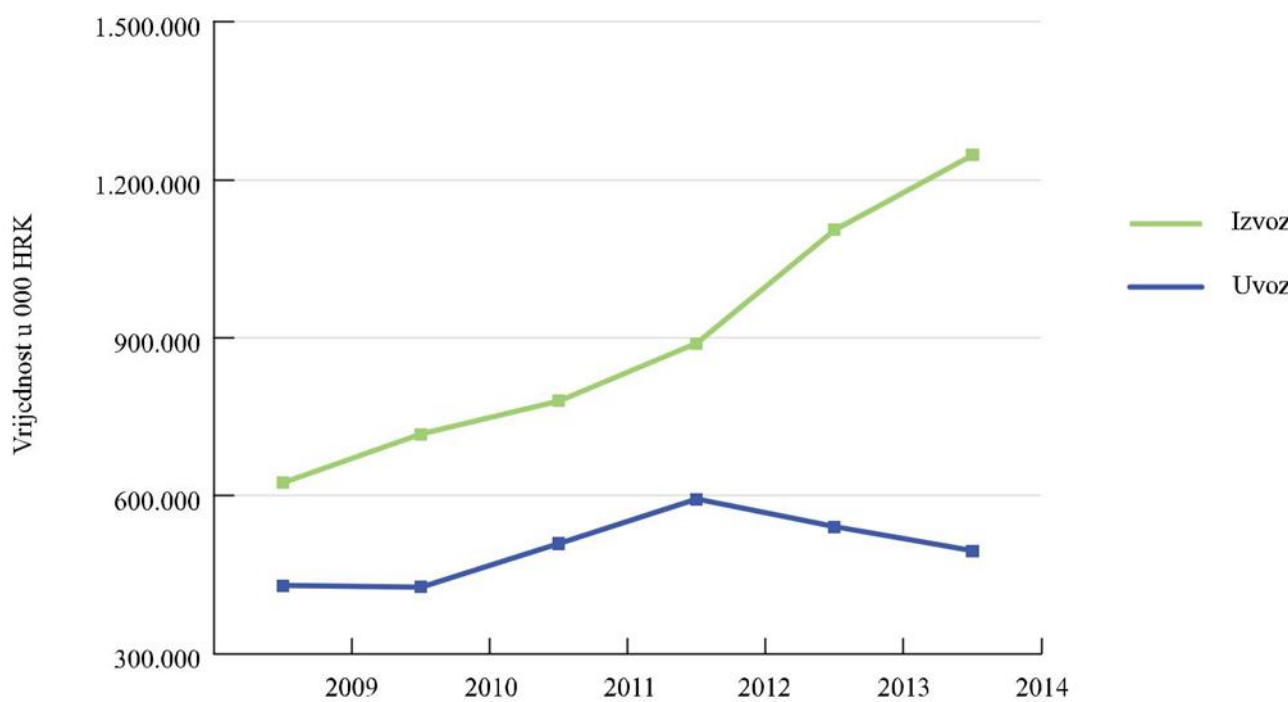
Analiza financijskih rezultata poduzetnika na području LAG-a za 2014. godinu, u usporedbi s 2012. godinom, pokazuje povećanje broja zaposlenih za 624 odnosno 12%. Poduzetnici na području LAG-a u 2014. godini zapošljavali su 5.828 djelatnika. Više od 70% svih radnih mjesta otvoreno je u prerađivačkoj industriji (prilog 17). Unatoč spomenutom rastu broja zaposlenih, u posljednjih nekoliko godina poduzeća imaju sve veći problem pronalaska novih radnika zbog značajnog odlaska iskusnih i kvalificiranih ljudi u inozemstvo.

Potrebne su hitne mjere usklađivanja obrazovnog sustava s potrebama gospodarstva, poticanje upisa u deficitarna zanimanja, ali i promicanje boljeg upravljanja ljudskim potencijalima unutar poduzeća. Također, jedan od problema koji negativno utječe na razvoj gospodarstva na području LAG-a je i rad na crno.

Što se tiče ukupnih prihoda, vidljiv je njihov rast za 6,11% u 2014. godini u odnosu na 2012, a iznosi nešto iznad 2,5 milijardi kuna. Poduzetnici Preloga ostvarili su 50,87% (\approx 1,28 mlrd. kn) ukupnih prihoda svih poduzetnika unutar područja LAG-a, a kao visoko prihodovno ističe se i poduzetništvo Donjeg Kraljevca čijih je 17% poduzetnika LAG-a ostvarilo 26% ukupnih prihoda. Područje LAG-a je u poslovnoj 2014. godini zabilježilo 387 poduzetnika dobitaša, odnosno 70% poduzeća ostvarilo je pozitivan financijski rezultat u ukupnom iznosu od 177 milijuna kuna. Kada se promatra dobit razdoblja, najprofitabilnija je prerađivačka industrija sa 76,7% ukupno ostvarene dobiti poduzetnika LAG-a. U odnosu na 2012. godinu broj poduzetnika u prerađivačkoj industriji smanjio se za jednog, međutim ukupni prihodi kao i udio u dobiti prerađivačke industrije ostali su na gotovo istoj razini što ukazuje na povećanje produktivnosti.

Jedna od važnijih karakteristika koja obilježava gospodarstvo LAG-a jeste orijentiranost na izvoz - trećina ukupnih prihoda poduzetnika ostvarena je prodajom na inozemnom tržištu (prvenstveno EU). Kao što prikazuje slika u nastavku, vidljiv je konstantan trend rasta izvoza. U odnosu na 2009. godinu, izvoz je u 2014. godini porastao za 99,67%, s time da su Donji Kraljevec, Kotoriba i Prelog 2014. godine ostvarili 92,42% izvoza u LAG-u (prilog 18).

Slika 2: Trend vanjskotrgovinske razmjene LAG-a Mura-Drava za razdoblje od 2009. do 2014. godine

Izvor: UDU MŽ Međimurska županija u brojkama 2010, Međimurska županija u brojkama 2011, Međimurska županija u brojkama 2012, Fina - Osnovni financijski rezultati poslovanja poduzetnika u 2014. po djelatnostima

Na području LAG-a Mura-Drava nalazi se 21 poslovna zona (prilog 19). Središnja zona Međimurje dijelom se nalazi na teritoriju Općine Orehovica te je od strateške važnosti zbog raspoložive površine veličine 242,80 ha i neposredne blizine autoceste A4. Dio zona nema osiguranu komunalnu infrastrukturu potrebnu za implementaciju poduzetničkih projekata ulaganja u zoni, što se negativno odražava na gospodarski razvoj ovog područja.

Obrtništvo je tradicionalno razvijeno - osobito proizvodno obrtništvo (prednjači proizvodnja proizvoda od metala) i građevinarstvo u obrtu, dok je pet obrta registrirano u kategoriji tradicijskih i umjetničkih obrta

(košaraštvo, medicinarstvo, bačvarstvo te izrada proizvoda od drva, plastike i metala). Prema podacima Hrvatske obrtničke komore, sredinom 2015. godine na području LAG-a registrirano je 264 obrta, što je za 70 manje nego krajem 2011. godine. Na trend smanjenja broja obrta utjecala je i nezainteresiranost mladih za obrazovanje u obrtničkim zanimanjima.

1.2.2. Turizam

Sukladno *Pravilniku o proglašavanju turističkih općina i gradova i o razvrstavanju naselja u turističke razrede*, na području LAG-a postoji 13 naselja u C turističkom razredu, dok je preostalih 17 bez kategorije (prilog 20). Razvoj turizma na području LAG-a odvija se spontano, i to većinom temeljem privatnih inicijativa (projekata) te djelomice inicijativama samih JLS-ova ili pojedinih udruga. Turističku zajednicu ima samo grad Prelog, međutim, ona djeluje s ograničenim kapacitetima. Od 2013. godine sve veći utjecaj na razvoj aktivnosti usmjerenih na promociju ovog područja ima sam LAG. Budući da na teritoriju LAG-a ne postoji turistički klaster ili organizacija koja bi objedinila turističku ponudu i subjekte ovog područja, javlja se problem nedovoljne promocije postojećih turističkih potencijala i proizvoda te neprepoznatljivosti ovog kraja.

Ključne točke od interesa na kojima se zasniva atrakcijski potencijal područja LAG-a Mura-Drava uključuju³:

Prirodna baština		<ul style="list-style-type: none"> ▪ Regionalni park Mura-Drava dio je međunarodnog UNESCO rezervata biosfere Mura-Drava-Dunav kojim se štiti najveći europski koridor prirodnih tokova nizinskih rijeka. Posebno su značajna vlažna staništa te staništa ptica močvarica. ▪ Jezero Dubrava (17 km²) najveće je umjetno jezero u Hrvatskoj pogodno za razvitak vodenih sportova i rekreaciju; jezero Šoderica. ▪ Ušće Mure u Dravu. ▪ Podzemne i termalne vode, izdašne i visoke kvalitete.
Kulturna baština	Gradovi i naselja	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Prelog se smatra industrijskim središtem LAG-a Mura-Drava.
	Kultura života i rada	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Gastronomija LAG-a. ▪ Međimurske popevke koje se grupiraju u starije (mitska tematika, pjevanje uz kolo, tzv. prirodna ljestvica) i novije (stvarni događaji, razgranate melodije) napjeve. ▪ Tradicijski zanati uključuju čipkarstvo (svetomarska čipka iz jedne niti), košaraštvo, medicinarstvo, bačvarstvo, mlinarstvo, ispiranje zlata, splavarenje (fljojsari).
	Kulturne ustanove	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Centar dr. Rudolfa Steinera (Donji Kraljevec), uz rodnu kuću, posvećen izučavanju i promoviranju Steinerova svjetonazora kroz radionice, predavanja i izložbe. ▪ Muzej Croata Insulanus (Prelog).
Sportsko-rekreacijski objekti		<ul style="list-style-type: none"> ▪ Zmajarski klub Rode (Prelog). ▪ Nautički klub Labud (Prelog). ▪ DG Sport (Prelog) raspolaže zatvorenim sportskom dvoranom (rukomet, odbojka, badminton, stolni tenis) te vanjskim terenima (tenis, mali nogomet). ▪ <i>Speedway</i> stadion (Donji Kraljevec) međunarodno je licenciran (FIM), ubraja se u najsuvremenije stadione u Europi (5.000 mjesta). Organizira visoko rangirane utrke. ▪ Šoderica.
Turističke staze, putovi i ceste		<ul style="list-style-type: none"> ▪ Biciklističke staze najvećim su dijelom trasirane sporednim cestama s malom frekvencijom prometa. Područjem LAG-a prolazi dio međunarodne staze Mura-Drava Bike u asfaltnoj i <i>off-road</i> varijanti, dio međunarodnog biciklističkog koridora EUROVELO broj 13, poznatog i kao „Staza željezne zavjese“ (eng. „Iron curtain

³ Prilagođeno za područje LAG-a prema Strateškom marketing planu turizma Međimurske županije 2014 – 2020.

	<p>trail“) te Steinerova staza. Sve su staze obilježene te je zainteresiranima omogućen najam bicikala.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Cesta tradicije povezuje deset radionica tradicionalnih zanata (lončar, pletač šiba, mlinar na riječnom mlinu, ispirać zlata, vrtlar u tradicijskom vrtu, rezbar pokladnih maski i sl). Moguće razgledavanje i uključivanje u rad. ▪ Tematska ruta „Putovi Zrinskih“ usmjerena na promociju povijesti i ostavštine obitelji Zrinski u pograničnom području Mađarske i Hrvatske.
Manifestacije	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Voćarski sajam, Orehijada, Lov na labuđe pero, Dani luka i ekološke proizvodnje, Dani Rudolfa Steinera, KUP: Međimurske pastrve, Ljeto ribe uz Dravu, Lov na zlatarski prsten - umijeće zlatarenja, Dani šibe i ribe

Na području LAG-a postoje smještajni kapaciteti u gradu Prelogu, općinama Donji Kraljevec, Donji Vidovec, Legrad i Orehovica. Usluge smještaja pruža 9 subjekata, i to u sljedećim kategorijama: sobe za iznajmljivanje (Lovac, Prepelica, Stari krov, Toni), hotel (Kralj, Panorama, Prelog), pansion (Golf, Legradanka). U 2015. godini evidentirano je 222 ležaja (prilog 21).

U 2015. godini prema podacima Turističke zajednice Međimurske županije te Općine Legrad, na području LAG-a boravilo je 58.067 gostiju koji su ostvarili 130.461 noćenja. Usporede li se podaci s onima iz 2012. godine, vidljiv je porast dolazaka za 50,6% te broja noćenja za 45,5% (prilog 22). Na razini LAG-a s 53,6% prevladavaju domaći gosti, u odnosu na 46,4% stranih. Treba napomenuti kako se najveći broj noćenja ostvarenih u hotelima u Prelogu i Donjem Kraljevcu zapravo odnosi na noćenja poslovnih partnera većih poduzeća koja djeluju na području LAG-a.

S obzirom na razvojnu orijentaciju prema ruralnom turizmu, a uvidom u stanje na terenu, evidentan je nedostatak smještajnih jedinica u kategoriji turističkih seljačkih domaćinstava te nedostatak auto-kampa, posebno kod Graničnog prijelaza Goričan, Marine u Prelogu i uz kanal HE Dubrava kod Donjeg Vidovca, gdje za to postoje interes i potreba. Auto kamp postoji jedino na području općine Legrad u Turističko-rekreativnom centru Šoderica. Prema podacima s terena, evidentirano je 10-ak OPG-ova koji imaju dobre predispozicije i interes za razvoj dodatne djelatnosti ruralnog turizma te registraciju turističko-seljačkog domaćinstva. Međutim, ulaganja za ispunjavanje svih preduvjeta nužnih za primanje turista te registraciju su neophodna.

Uzevši u obzir broj gostiju i broj noćenja, dolazi se do činjenice da gosti na području LAG-a borave tri dana, odnosno ostvaruju prosječno dva noćenja. Za dulje zadržavanje gostiju na području LAG-a potrebno je osmisliti turističke proizvode u skladu s trenutnim trendovima tj. potražnjom turista. Osim smještajnih kapaciteta, potrebno je spomenuti i ugostiteljsku ponudu, pri čemu se prije svega misli na objekte koji poslužuju hranu i piće, a koji mogu spadati u različite kategorije (gostionica, restoran i sl). Prema podacima s terena, gastronomska ponuda na teritoriju LAG-a nedostatna je i neadekvatna za značajniji razvoj turizma. Kako je na području LAG-a razvijena poljoprivreda, nedostaje ponuda domaćih proizvoda putem specijaliziranih kušaonica i izletišta. Nekoliko OPG-a započelo je s ulaganjima u uređenje kušaonica vlastitih proizvoda od kozjeg mlijeka, bobičastog voća, tradicionalno proizvedenog kukuruznog kruha i dr, međutim te investicije još nisu dovršene. Realizacijom spomenutih investicija stvorit će se ključne točke ponude ruralnog turizma na području OPG-a.

Kao dio turističke ponude treba razvijati i tradicijske i umjetničke obrte koji predstavljaju veliki potencijal ovog područja. Prema podacima Obrtničke komore na području LAG-a registrirano je pet takvih subjekata usmjerenih na košaraštvo, medicarstvo, bačvarstvo te izradu proizvoda od drva, plastike i metala. Problem predstavlja činjenica da potencijal tradicijskih i umjetničkih obrta u sferi turizma trenutno nije iskorišten.

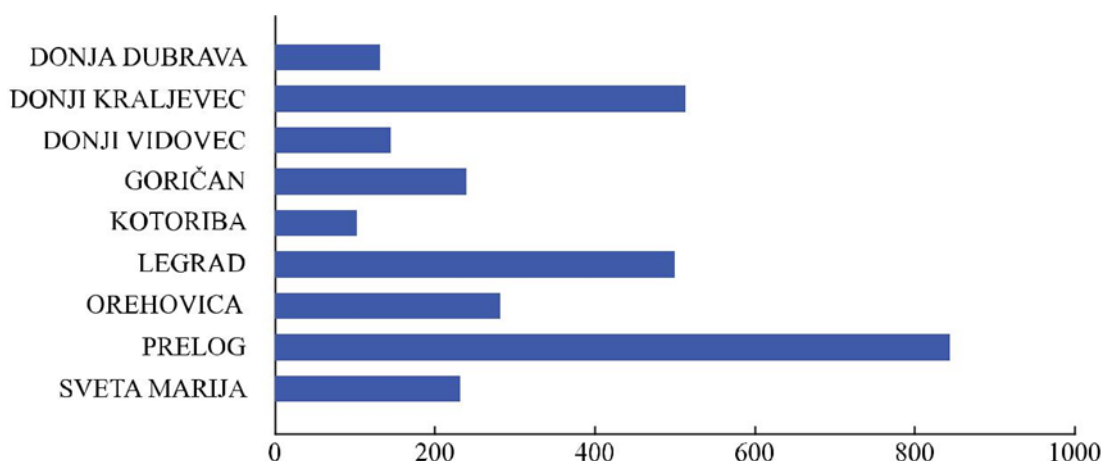
Mikrolokaliteti Draškovec i Kutnjak-Lunjkovec nalaze se na značajnim geotermalnim ležištima te imaju značajni potencijal za razvoj zdravstveno-lječilišnog turizma. U Draškovcu su započeli radovi na izgradnji prve hrvatske hibridne geotermalne energane koja će ujedno služiti za izgradnju lječilišno-turističkog kompleksa.

Turističku ponudu na području LAG-a potrebno je razvijati imajući u vidu činjenicu da su zahtjevi turista za razinom i kvalitetom usluge sve veći, ali i da je izbor turističkih proizvoda dostupnih na tržištu ruralnog turizma sve veći, odnosno, da je konkurencija sve jača. Iako ima turistički potencijal, turizam na području LAG-a nedovoljno je razvijen uslijed nedovoljne valorizacije kulturne i prirodne baštine kao turističkog potencijala (zaštićeni krajolik rijeke Mure i Drave, lov i ribolov, tradicionalni zanati i sakralni objekti i sl). Iz tog razloga, potrebno je iskoristiti resursnu osnovu i stvoriti pakete za ciljane skupine posjetitelja - zaljubljenike u gastronomiju, prirodu, biciklizam, sport te sudionike poslovnih putovanja.

1.2.3. Poljoprivreda

Poljoprivredom se, prema službenom izvješću Agencije za plaćanja u poljoprivredi i ruralnom razvoju iz studenog 2015. godine, na području LAG-a bavi 2.980 subjekata koji obrađuju ukupno 13.782,47 hektara zemljišta. Najveći broj subjekata odnosi se na obiteljska poljoprivredna gospodarstva (OPG) kojih je na području LAG-a evidentirano 2.172.

Slika 3: Prikaz broja subjekata koji se bave poljoprivredom po jedinicama lokalne samouprave LAG-a Mura-Drava 2015. godine

Izvor: Podaci APPRRR, obrada autora

U posljednje tri godine, ukupni broj subjekata koji se bave poljoprivredom u laganom je porastu, dok se naprotiv, broj obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava smanjuje (prilog 23). Ukupni broj svih subjekata povećao se za oko 1%, a obrađivana površina povećala se za oko 2%. Međutim, usprkos povećanju veličine posjeda, jedan od najvećih problema poljoprivredne proizvodnje i dalje je vezan uz strukturu zemljišnog posjeda, tj. rascjepkanost posjeda na veliki broj zemljišnih čestica; prema podacima APPRRR, poljoprivredni posjed na području LAG-a sastoji se od prosječno 15 čestica. Relativno mala veličina zemljišnog (manje od pet ha) posjeda te velika rascjepkanost onemogućuju značajnija ulaganja u meliorativne zahvate te agrotehniku koje zahtijevaju radno intenzivne kulture. Stoga su na području LAG-a već godinama najzastupljenije ratarske kulture (oko 80% svih površina). Razlog tome je svakako i činjenica da se veliki postotak registriranih obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava odnosi na mješovita gospodarstva kojima poljoprivreda nije jedini i primarni izvor prihoda i koja nemaju opremu, sredstva ni znanja za uvođenje drugih kultura.

Od ratarskih kultura najzastupljenije su: kukuruz koji se sije na oko 50% ukupnih površina, pšenica koja se sije na oko 19% te ječam na oko 3% ukupnih površina godišnje. Posljednje tri godine smanjuju se površine pod šećernom repom, dok proizvodnja uljne tikve konstantno raste. Od ostalih kultura najzastupljeniji je krumpir. Najzastupljenija voćarska kultura na području LAG-a je jabuka. U posljednjih desetak godina zasađeno je nekoliko desetaka hektara oraha i lijeske pa je uzgoj ovog lupinastog voća na drugome mjestu. U proizvodnju se uvode i nove voćne vrste; tako je na području LAG-a zasađeno 13 hektara aronije. Od ostalih voćnih vrsta na području LAG-a uzgajaju se breskve, kruške, trešnje, šljive te nešto malo kupina i marelica. Kod povrtlarskih kultura najveće površine odnose se na uzgoj luka, zatim graha, mrkve, kupusa, peršina te znatno manje krastavaca, pastirnjaka, cvjetače, češnjaka, paprike i rajčice. Površine zasađene povrćem još uvijek su male i izrazito fluktuiraju iz godine u godinu. Za značajniji razvoj voćarske i povrtlarske proizvodnje nedostaju skladišni i preradbeni kapaciteti te suradnja i udruživanje s ciljem zajedničkog plasmana.

Konstantni porast svake godine bilježi broj ekoloških proizvođača na području LAG-a. Prema podacima iz Upisnika ekoloških proizvođača, na području LAG-a u 2015. godini registrirano je 30 eko proizvođača koji obrađuju ukupno 379,97 hektara, odnosno 2,75% ukupnih poljoprivrednih površina. Još 380,53 ha površina u prijelaznom je periodu prelaska s konvencionalne na ekološku proizvodnju. Na području LAG-a, u općini Donji Kraljevec koja je rodno mjesto oca biološko-dinamičke poljoprivrede dr. Rudolfa Steinera, osnovan je Centar dr. Rudolfa Steinera koji promovira biološko-dinamičku poljoprivredu te educira proizvođače. Budući da su dr. Rudolf Steiner te njegov doprinos prepoznati na svjetskoj razini, ova posebnost iskoristit će se u daljnjem razvoju i povezivanju biološko-dinamičke poljoprivredne proizvodnje i turizma na području LAG-a. Iako broj eko proizvođača i proizvođača koji proizvode prema postulatima biodinamičke poljoprivrede (kao posebnog oblika eko poljoprivrede) na području LAG-a neprestano raste, svijest potrošača o ekološkoj poljoprivrednoj proizvodnji još uvijek je mala. Ekološka i biodinamička poljoprivreda predstavljaju veliki razvojni potencijal za područje LAG-a koji bi u kombinaciji s razvijenim ruralnim turizmom bio u potpunosti valoriziran.

Osim ratarske proizvodnje, kao najzastupljenije grane poljoprivrede na području LAG-a, zastupljena je stočarska proizvodnja. Najjače grane stočarske proizvodnje na području LAG-a su svinjogojstvo (tov) te govedarstvo (mljekarstvo i tov junadi). Od ostalih grana stočarstva zastupljeno je kozarstvo, ovčarstvo, a posljednjih godina povećava se i broj konja koji se uzgajaju zbog hobija i/ili sporta te zbog očuvanja autohtone pasmine međimurskog konja. Broj grla stoke vidljiv je u prilogu 24. Na području LAG-a zastupljena je i peradarska proizvodnja, prvenstveno tov brojlera. Tov brojlera uglavnom je ugovorena kooperacijska proizvodnja s tvrtkama Perutnina Ptuj - Pipo d.o.o. i grupom Vindija (Koka) d.d. Točni podaci o kapacitetima za tov brojlera na području LAG-a nisu poznati. Daljnji razvoj stočarske proizvodnje potrebno je razmatrati i u kontekstu provedbe Direktive Vijeća 91/676/EEZ, budući da temeljem *Odluke o određivanju ranjivih područja na nitrate u RH* pet JLS-ova LAG-a (Donji Kraljevec, Donji Vidovec, Goričan, Prelog, Sveta Marija) spada u područja ranjiva na nitrate gdje je potrebno provesti pojačane mjere zaštite voda od onečišćenja nitratima poljoprivrednog podrijetla. Razvijeno je i pčelarstvo - prema službenim evidencijama na području LAG-a registrirano je 29 pčelara koji ukupno imaju 2.343 košnice.

Obzirom na razvijenu stočarsku i ratarsku proizvodnju, postoje značajne količine otpadne poljoprivredne biomase koja je za sada neiskorišteni potencijal za proizvodnju energije iz obnovljivih izvora.

Temeljem informacija s terena, stanje mehanizacije i opremljenost poljoprivrednih gospodarstava najlošija je kod malih i mješovitih gospodarstava. Ona uglavnom obrađuju manje površine naslijeđene zemlje na kojima se uzgajaju većinom ratarske kulture (kukuruz, pšenica, ječam). Za značajniji iskorak i promjenu strukture uzgajanih kultura potrebne su investicije u opremu i mehanizaciju, uvođenje novih tehnologija, a prije svega podizanje razine znanja i kompetencija. Dobna struktura nositelja poljoprivrednih gospodarstava je

nepovoljna, te je prema evidenciji iz Upisnika poljoprivrednih gospodarstava vidljivo da je čak 40% odgovornih osoba starije od 65 godina, a njih tek 8% mlađe od 40. To ukazuje na neophodnost generacijske smjene.

Navodnjava se izrazito mali broj površina, i to uglavnom voćnjaka. Za dijelove općina Donji Kraljevec, Goričan te grad Prelog izrađena je dokumentacija za navodnjavanje 2.500 hektara površina, međutim, za realizaciju projekta nedostaju financijska sredstva. Poseban problem na području LAG-a su i neriješeni imovinsko-pravni odnosi koji čine prepreku okrupnjavanju.

Ciljano udruživanje poljoprivrednih proizvođača radi jačanja konkurentnosti za sad je izostalo. Na području LAG-a evidentirane su samo četiri zadruge koje se bave poljoprivrednom proizvodnjom. Poljoprivrednici na području LAG-a članovi su strukovnih udruga koje funkcioniraju na županijskoj razini, i koje provode uglavnom edukacijske i manjim djelom promocijske aktivnosti. Udruživanje s ciljem zajedničkog nastupa na tržištu, modernizacije te primjene novih tehnologija i/ili inovacija, umnogome bi pomoglo upravo malim proizvođačima kojih na području LAG-a ima najviše.

Slaba je suradnja i poljoprivrede i turizma, iako je na području LAG-a broj pružatelja usluga u turizmu kao i smještajnih kapaciteta u stalnom porastu. Uspostava kratkih opskrbnih lanaca ojačala bi poziciju domaćih poljoprivrednika, dodala vrijednost i prepoznatljivost turističkom sektoru, a poljoprivrednicima, posebno onima manjima, osigurala plasman proizvoda. Također, nedovoljno je razvijena diverzifikacija i finalizacija na obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima. Poljoprivrednici svoje proizvode uglavnom prodaju kao primarne proizvode, iako postoje potencijali za male obiteljske preradbene kapacitete, bavljenje turizmom i dr. Uslijed nedovoljno informacija i nepoznavanja zakonske regulative izostao je i značajniji interes za zaštitu i promociju posebnosti regionalnih proizvoda.

1.2.3.1. Šumarstvo

Na području LAG-a ukupna površina pod šumama iznosi 3.376,39 hektara, od čega se 48% odnosi na državne šume, a 52% na šume u privatnom vlasništvu (prilog 25).

Prema podacima Savjetodavne službe, na području LAG-a Mura-Drava, šume privatnih šumoposjednika pokrivaju cca 1.760 hektara. Najzastupljenije vrste drveća na području LAG-a su hrast lužnjak, vrba, crna i bijela topola, crna joha, bagrem, poljski jasen i obični grab. Uslijed pada razine podzemnih voda, nakon izgradnje hidrocentrale, invazivne vrste (pajasen, negundovac) preuzimaju staništa autohtonih vrsta drveća, pa se broj istih sve više smanjuje. Općenito, zdravstveno stanje šuma zadovoljavajuće je, osim učestalijeg sušenja umjetno podignutih kultura četinjača (smreka, borovac).

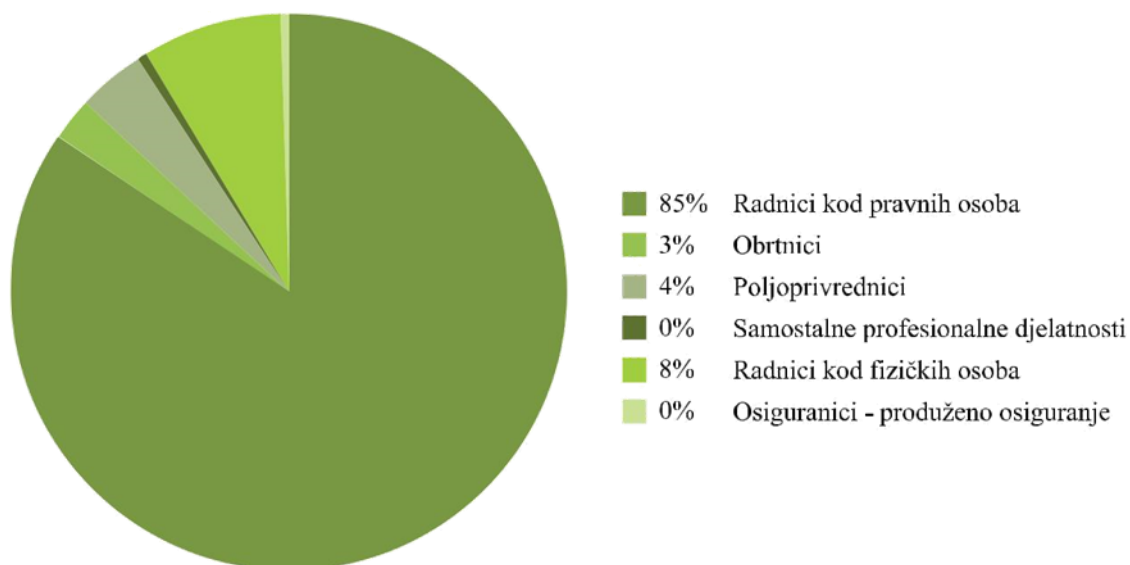
S uvođenjem poticaja, posljednjih se godina povećava interes za sadnju šuma, međutim on je i dalje vrlo mali. Najviše se sade domaće šumske vrste: hrast lužnjak, crna joha, poljski jasen, voćkarice. Jedna od otežavajućih okolnosti za povećanjem uzgojnih radova je i izrazito mali broj privatnih šumoposjednika upisan u Upisnik šumoposjednika. Razlog tome prvenstveno su nesređeni imovinsko-pravni odnosi.

Posjedi privatnih šumoposjednika su mali i rascjepkani. Prosječna veličina posjeda iznosi oko 0,20 ha, dok prosjek RH prema Osnovi područja iznosi 0,48 ha. Prosjek u EU daleko je veći. Iako je način gospodarenja u privatnim šumama zakonski propisan, a time i proces odobrenja za sječu stabala, još uvijek se veliki postotak siječe radi bez dozvole, a problem su i šumske krađe. Ove probleme potencira i neriješeno tržište gdje cijene uglavnom diktiraju prekupci.

1.2.4. Tržište radne snage

Na području LAG-a ukupno je 19.234 stanovnika koji čine radni kontingent⁴, od čega je 9.979 muškaraca (51,89%) i 9.255 žena (48,12%). U odnosu na cjelokupan broj stanovnika u LAG-u, radno sposobno stanovništvo čini 66,13% stanovništva. Udio radno sposobnog stanovništva premašuje udio uzdržavanog stanovništva, no negativno je to što je udio kontingenta mladih koji su izvor nove radne snage manji od staračkog kontingenta.

Sukladno podacima Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje, vidljivo je kako se čak 84,6% zaposlenih na području LAG-a nalazi u gospodarskim subjektima, tj. pravnim osobama.

Sukladno analizi poslovanja poduzetnika po djelatnostima za 2014. godinu (prilog 17), više od 70% svih radnih mjesta otvoreno je u prerađivačkoj industriji. Nakon toga slijedi sektor građevine te trgovina na veliko i malo.

U rujnu 2015. godine prema podacima Hrvatskog zavoda za zapošljavanje na području LAG-a evidentirano je 1.144 nezaposlenih osoba. U odnosu na prosinac prethodne godine riječ je o smanjenju od 15,57% što je posljedica otvaranja novih radnih mjesta na području Međimurske i Koprivničko-križevačke županije, ali i sve jačeg trenda iseljavanja i zapošljavanja u inozemstvu. Prema spolnoj strukturi nezaposlenih blago prevladavaju žene (55,59%), a prema razini obrazovanja osobe sa završenom srednjom školom do tri godine trajanja/KV i VKV osobe (prilog 26 i 27). Potencijal razvoja ovog područja leži u porastu udjela obrazovanog stanovništva te njihovom zadržavanju na području LAG-a.

⁴Radni kontingent izračunat je prema dobnoj granici za utvrđivanje radne dobi, jednak je za oba spola, a odnosi se na starosne skupine između 15. i 64. godine.

1.3. Demografske i socijalne značajke područja

1.3.1. Demografska kretanja i obrazovna struktura stanovništva

Na području LAG-a prema posljednjem popisu stanovništva evidentirano je 29.083 stanovnika, od čega 14.759 žena (50,74%) i 14.324 muškaraca (49,26%). Pregledom broja stanovništva po popisima od 1981. pa do 2011. prikazanom u donjoj tablici, gotovo na cijelom području LAG-a bilježi se stalan pad broja stanovnika.

Tablica 3: Kretanje broja stanovništva na području LAG-a Mura-Drava u razdoblju od 1981 - 2011. godine

JLS	Broj stanovnika po godinama			
	1981.	1991.	2001. ⁵	2011.
Donja Dubrava	2.719	2.536	2.274	1.920
Donji Kraljevec	5.337	5.313	4.931	4.659
Donji Vidovec	1.904	1.756	1.595	1.399
Goričan	3.256	3.221	3.148	2.823
Kotoriba	3.360	3.579	3.333	3.224
Legrad	3.746	3.200	2.764	2.241
Orehovica	2.941	3.038	2.769	2.685
Prelog	8.093	8.024	7.871	7.815
Sveta Marija	2.794	2.601	2.433	2.317
Ukupno za područje LAG-a:	34.150	33.268	31.118	29.083

Izvor: Podaci za popise 2001. i 2011. Državni zavod za statistiku - Kontingenti stanovništva, po gradovima/općinama; podaci za popise 1981. i 1991.; podaci za popise 1981. i 1991. Prostorni planovi pojedinih gradova i općina (<http://www.zavod.hr/>)

Na prostoru LAG-a prema podacima za 2011. registrirano je 1.306 pripadnika nacionalnih manjina (prilog 28). Najzastupljenije nacionalne manjine su Romi - na području LAG-a registrirano ih je 933 (71,4%). Najveći broj Roma živi u općini Orehovica (491) te u općini Kotoriba (320). Nakon Roma, najzastupljeniji su Rusi, Srbi, Mađari i Slovenci.

Na ovom području prisutan je trend demografskog starenja kojeg karakterizira sve manji broj rođene djece i sve veći broj starog stanovništva (prilog 29). Takav trend ima izuzetno negativne posljedice i na radni kontingent (skupina koju čine osobe od 15 do 64 godina) u kojemu se također povećava broj starijih osoba, dok se u isto vrijeme smanjuje baza iz koje se radni kontingent puni. Demografsko starenje populacije LAG-a pokazuje i sastav stanovništva prema dobi, pa se tako može vidjeti da je udio mladog stanovništva samo 21,47%, dok je starog 24,32%. Najveći broj čini zrelo stanovništvo (osobe od 20 do 59 godina), kojeg je 54,21%.

Kada se analizira prirodni prirast (odnosno razlika broja živorođene djece i broja umrlih osoba) na području cijelog LAG-a za 2001. i 2011. godinu, uglavnom se uočava sve veći negativni prirodni prirast (prilog 30). Izrazito negativan prirodni prirast i u 2001. i u 2011. bilježi se u Prelogu, Donjem Kraljevcu i Legradu. Pozitivan prirodni prirast bilježi se samo u 2011. i to na području Goričana i Orehovice. Usporedbom podataka

⁵ Mora se naglasiti da je podatke o broju stanovnika za 1991. i 2001. teško uspoređivati, s obzirom da je 2001. korištena popisna metoda EU po kojoj se odvojeno prikazuje stalno stanovništvo i stanovništvo koje je prijavljeno na određenoj adresi u Državi, ali stvarno duže od godine dana boravi izvan mjesta, najčešće radi stalnog zaposlenja. Tako da brojke iz popisa za 2001, ukoliko bi se koristila stara metodologija, ne bi nužno pokazivale ovakav pad broja stanovnika.

o prirodnom prirastu LAG-a s podacima na nacionalnoj razini, područje LAG-a karakterizira znatno negativniji trend negoli na razini RH.

Usporedba vitalnih indeksa, odnosno broja živorođenih na 100 umrlih, za 2001. i 2011. godinu slijedi slična kretanja kao i prirodni prirast za ista razdoblja (prilog 31). Izraziti pad vitalnog indeksa bilježi se u Kotoribi, Donjem Kraljevcu i Prelogu. Vitalni indeks značajno je porastao samo u Orehovici i Goričanu. Prosjek vitalnog indeksa za 2011. za područje cijelog LAG-a iznosi 76,35 što je niže od vitalnog indeksa za Hrvatsku koji je u 2011. iznosio 80,7.

Usporedba indeksa starenja (odnosa broja stanovnika starih 60 i više godina prema broju stanovnika u dobi od 0 do 19 godina) pokazuje stalni porast udjela starog stanovništva na području gotovo cijelog LAG-a za 2001. i 2011. (prilog 32). Ovaj podatak poklapa se s negativnim prirodnim kretanjima, odnosno konstantnim padom živorođene djece. Izrazito stare općine su Legrad i Donja Dubrava. Sukladno statističkim podacima, područje LAG-a ima u prosjeku veći udio starog stanovništva u odnosu na mlađe stanovništvo, nego što je to prosjek na razini države.

Negativan demografski trend očit je i zahvaljujući podacima o broju djece koja upisuju, tj. pohađaju osnovne te srednju školu na području LAG-a. Što se tiče broja djece u sklopu osnovnih škola, njihov broj je u školskoj godini 2015/2016. manji za 4% u odnosu na podatke koji se odnose na školsku godinu 2012/2013. Što pak se tiče broja djece koja pohađaju Srednju školu Prelog, u školskoj godini 2015/2016. vidljivo je njihovo smanjenje za 11,25% u odnosu na školsku godinu 2012/2013. Razvidno tome, očit je pad broja djece što je posljedica smanjenja nataliteta, tj. demografskih trendova koji karakteriziraju ovo područje.

Što se tiče obrazovne strukture stanovništva, prema posljednjim dostupnim podacima iz Popisa stanovništva 2011., ukupni broj stanovnika na razini LAG-a bez škole i nezavršene osnovne škole je 4.402 (15,14%). Završenu osnovnu školu ima 21,22% osoba. Srednju školu završilo je 41,9%, od čega 39,43% žena i 60,57% muškaraca. Stručni studij završilo je 3,11% stanovništva, sveučilišni studij 2,88% te doktorat znanosti 0,03% stanovnika LAG-a. Detaljna obrazovna struktura stanovništva na području LAG-a Mura-Drava prikazana je u prilogu 33 i 34.

1.3.2. Civilno društvo

U Registru udruga Republike Hrvatske 8. prosinca 2015. godine evidentirano je 296 organizacija civilnog društva (OCD) koje imaju sjedište na području LAG-a Mura-Drava. Sukladno podacima od 15. siječnja 2013., zamjetan je rast broja OCD-ova za 8,82%. Od ukupnog broja registriranih organizacija, njih čak 138 (46,6%) navodi sport kao područje svog djelovanja. Što se tiče organizacija usmjerenih na djelovanje u kulturi, sukladno Registru udruga Republike Hrvatske, evidentirano je njih 35 (11%). Nakon toga slijede organizacije usmjerene na zaštitu i spašavanje (dobrovoljna vatrogasna društva), okupljanje i zaštitu djece, mladeži i obitelji te okupljanje i zaštitu žena. Riječ je o organizacijama koje se prvenstveno financiraju zahvaljujući proračunu jedinica lokalne i regionalne samouprave. Razlog tome manjak je znanja, vještina i kapaciteta članova udruga za korištenje mogućnosti financiranja iz nacionalnih i europskih programa.

Kao posljedica velikog broja OCD-ova na ovom području, javlja se problem raspršenosti njihovih aktivnosti, nepostojanje koordinacije i samim time smanjivanje njihovog utjecaja i mogućnosti provođenja inicijativa. Također, nedovoljna suradnja i umrežavanje OCD-ova srodnog djelovanja te slaba povezanost s predstavnicima gospodarskog i javnog sektora kočje njihov razvoj te se negativno odražavaju na zajednicu. Važan ograničavajući faktor razvoja OCD-ova je činjenica da ne raspolažu vlastitim prostorom potrebnim za provođenje svojih aktivnosti ili djeluju u neadekvatnom prostoru neprilagođenom njihovim potrebama.

S druge pak strane, iz analize je vidljivo kako postoji veliki broj sličnih i srodnih organizacija koje zajedno mogu činiti vrijedan društveni kapital za LAG. Uz to, veliki potencijal LAG-a u području kulture, rekreacije

i zaštite okoliša i prirodnih vrijednosti predstavljaju dobar preduvjet za aktivno uključivanje OCD-ova u kreiranju projekata iz tih područja.

2. SWOT ANALIZA RAZVOJNIH MOGUĆNOSTI PODRUČJA

SWOT analiza razvojnih mogućnosti područja LAG-a Mura-Drava definirana je u sklopu prvog ciklusa radionica s radnim skupinama „Poljoprivreda, turizam, gospodarstvo“, „Infrastruktura“ i „Društvo“ gdje su sudionici zajedno identificirali snage, slabosti, prilike i prijetnje sljedećih sektora: (1) gospodarstvo, (2) prirodni i kulturni resursi, okoliš te (3) društvene djelatnosti i infrastruktura. Važno je spomenuti da su prilikom definiranja razvojnih ciljeva, prioriteta i mjera LAG-a u obzir uzete one snage, slabosti, prilike i prijetnje povezane s PRR 2014 - 2020. Analiza razvojnih potreba i potencijala obrađena je u prethodnom poglavlju LRS-a.

SNAGE	SLABOSTI
<p>Gospodarstvo (uključujući poljoprivredu i turizam)</p> <ul style="list-style-type: none"> - povoljan geo-prometni položaj (uz mađarsku granicu te neposredno uz slovensku i austrijsku) - tradicionalno snažna poduzetnička aktivnost koju karakterizira kontinuirani rast broja poduzetnika - snažna, izvozno orijentirana prerađivačka industrija - postojanje dobrih predispozicija za razvoj poljoprivredne proizvodnje (geomorfološke i klimatske karakteristike) - razvijena voćarska i stočarska proizvodnja - trend porasta ukupnog broja subjekata koji se bave poljoprivredom - porast broja ekoloških proizvođača te sve veća orijentiranost na biodinamički način poljoprivredne proizvodnje - postojanje Centra dr. Rudolfa Steinera usmjerenog na poticanje i razvoj biodinamičkog načina poljoprivredne proizvodnje - uvođenje novih kultura u poljoprivrednoj proizvodnji - postojanje velikog turističko-atrakcijskog potencijala - porast broja dolazaka domaćih i stranih turista - dobra resursna osnova i evidentiran interes za razvoj ponude ruralnog turizma - LAG Mura-Drava kao pokretač i provoditelj razvojnih inicijativa i projekata iz domene ruralnog razvoja <p>Prirodni i kulturni resursi, okoliš</p> <ul style="list-style-type: none"> - krajobrazna raznolikost te visoka razina biološke raznolikosti definirana rijekama Murom i Dravom 	<p>Gospodarstvo (uključujući poljoprivredu i turizam)</p> <ul style="list-style-type: none"> - zbog depopulacije i starenja stanovništva te sve većeg „odljeva mozgova“ smanjen udio aktivne radne snage - nedostatak smještajnih kapaciteta pojedinih kategorija (auto-kampovi i sobe na seljačkim gospodarstvima) - neadekvatni ugostiteljski kapaciteti, slaba ili neadekvatna gastronomska ponuda - nedostatak osmišljenog razvoja turizma, nedostatak promocije turističke destinacije i stvaranje imidža - nedovoljno iskorišten potencijal tradicijskih i umjetničkih obrta u sferi turizma - nedostatna ponuda domaćih proizvoda putem specijaliziranih kušaonica i izletišta - nedostatak koordinacije u razvoju turizma i poljoprivrede te izostanak suradnje i udruživanja - trend smanjenja broja obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava - mala veličina zemljišnog posjeda te njihova velika rascjepkanost - nepovoljna demografska struktura nositelja PG-ova - nedostatna primjena inovativnih rješenja te tehnološka opremljenost u poljoprivrednoj proizvodnji i preradi - nedostatak interesa za zaštitu i promociju posebnosti regionalnih proizvoda <p>Prirodni i kulturni resursi, okoliš</p> <ul style="list-style-type: none"> - nedostatno korištenje prirodnih i kulturnih potencijala za razvoj turizma

<ul style="list-style-type: none"> - 47,78% teritorija LAG-a nalazi se u sustavu zaštite na nacionalnoj i međunarodnoj razini (NATURA 2000) - veliki broj zaštićenih materijalnih i nematerijalnih kulturnih dobara uvrštenih u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske - postojanje značajne količine otpadne poljoprivredne biomase koja je za sad neiskorišteni potencijal za proizvodnju energije iz obnovljivih izvora <p>Društvene djelatnosti i infrastruktura</p> <ul style="list-style-type: none"> - dobro razvijena mreža vrtića i osnovnih škola - mogućnost srednjoškolskog obrazovanja na području LAG-a te blizina drugih srednjoškolskih i visokoobrazovnih institucija (Čakovec, Koprivnica, Varaždin) - dobro razvijene mreže cestovne i željezničke infrastrukture - dobra povezanost s međunarodnim prometnim tokovima - visoka pokrivenost kućanstava i gospodarskih subjekata vodoopskrbnim sustavom (više od 90%) - pokrivenost kućanstava i gospodarstva elektroopskrbnim i plinskim sustavom veća od prosjeka na razini RH - dobra pokrivenost telekomunikacijskom mrežom - značajni porast broja organizacija civilnog društva (potencijal za razvoj, vrijedan društveni kapital) 	<ul style="list-style-type: none"> - djelomično neadekvatna zaštita/očuvanje sakralnih objekata, spomenika kulture, arhitektonske i graditeljske baštine - nedostatak prostora za promociju i očuvanje materijalne i nematerijalne tradicijske baštine, etno-zbirke i sl. - izumiranje zaštićenih biljnih i životinjskih vrsta, degradacija prirodnih staništa - ilegalna izgradnja na zaštićenim područjima te ilegalno odlaganje otpada <p>Društvene djelatnosti i infrastruktura</p> <ul style="list-style-type: none"> - nedovoljna pokrivenost kućanstava kanalizacijskim sustavom odnosno sustavom za odvodnju otpadnih voda - neadekvatno uređenje ili nedostatni prostori pojedinih odgojno-obrazovnih institucija (nepostojanje jaslica, jednosmjenske nastave, produženog boravka) - neuređenost pojedinih javnih površina i prostora za parkiranje - nepostignuti uvjeti sigurnosti prometa za sve sudionike (nedostatak pješačko-biciklističkih staza, pješačkih prijelaza, prometnih znakova i ostale prometne signalizacije) - neadekvatni kolnici pojedinih županijskih i lokalnih cesta te neadekvatno održavanje pojedinih nerazvrstanih cesta - neriješeni imovinsko-pravni odnosi
PRILIKE	PRIJETNJE
<p>Gospodarstvo (uključujući poljoprivredu i turizam)</p> <ul style="list-style-type: none"> - porast potražnje na tržištu HR i EU za proizvodima s oznakom „zemljopisnog porijekla“ - porast potražnje za ekskluzivnim poljoprivrednim proizvodima (npr. ekološkim, autohtonim i tradicijskim) - porast potražnje za diferenciranom i specijaliziranom turističkom ponudom 	<p>Gospodarstvo (uključujući poljoprivredu i turizam)</p> <ul style="list-style-type: none"> - povećanje konkurencije proizvoda/usluga iz zemalja članica EU te bliskoistočnih zemalja - konkurentnost drugih turističkih destinacija koje mogu utjecati na zaostajanje LAG-a - kompleksna procedura za korištenje EU sredstava (zahtjevni uvjeti prihvatljivosti) - promocija Hrvatske kao morske turističke destinacije - depopulacija i starenje stanovništva u ruralnim područjima

- povećanje turističke potražnje za kraćim boravcima, kao i zanimanja za cjelovit turistički proizvod koji obuhvaća razne aspekte ponude destinacije
- potencijalni interes stranih ulagača za ulaganja (temeljem potencijala za razvoj turizma)
- velik broj tranzitnih turista prolazi područjem LAG-a
- povećanje interesa za ruralnim turističkim destinacijama
- dostupnost nacionalnih i EU fondova (posebno PRR)

Prirodni i kulturni resursi, okoliš

- porast potražnje za diferenciranom i specijaliziranom turističkom ponudom vezano uz prirodne i kulturne resurse
- postojanje kulturnih znamenitosti u susjednim područjima koja se mogu povezati s materijalnom i nematerijalnom kulturnom baštinom LAG-a
- interes susjednih regija za suradnjom temeljenom na NATURA 2000 području

Društvene djelatnosti i infrastruktura

- dostupnost fondova EU za projekte kojima je cilj jačanje društvene i komunalne infrastrukture
- postojanje interesa za transnacionalnim i međuregionalnim projektima suradnje

- jačanje iseljavanja mladog i obrazovanog stanovništva

Prirodni i kulturni resursi, okoliš

- negativan utjecaj klimatskih promjena na eko sustav
- zahtjevna procedura za pokretanje proizvodnje energije iz OIE te velika inicijalna ulaganja
- prijetnja zagađenju okoliša zbog utjecaja susjednih područja

Društvene djelatnosti i infrastruktura

- nedostatna državna financijska sredstva za financiranje potreba društvene i komunalne infrastrukture
- nedovoljna fleksibilnost obrazovnog sustava, neprilagođenost potrebama gospodarstva na državnoj razini
- gubitak važnosti željezničkih pravaca

3. RAZVOJNA VIZIJA I CILJEVI LAG-a MURA-DRAVA

3.1. Razvojna vizija

Razvojna vizija LAG-a Mura-Drava definirana je u suradnji s predstavnicima javnog, gospodarskog i civilnog sektora te predstavlja njihovo viđenje ovog prostora u budućnosti. Također, u procesu definiranja vizije u obzir je uzeta analiza stanja područja te postojeći izazovi i potencijali koji bi trebali predstavljati temelj za daljnji razvoj LAG-a. Sukladno tome, zajednička razvojna vizija LAG-a Mura-Drava glasi:

LAG Mura-Drava područje je unaprijeđene infrastrukture, razvijenog ruralnog turizma i poljoprivredne proizvodnje koja teži ekološkoj i biodinamičkoj proizvodnji te održivom korištenju prirodne i kulturne baštine s naglaskom na rijekama Muri i Dravi.

3.2. Razvojni ciljevi, prioriteti i mjere

Razvojni ciljevi LAG-a Mura-Drava kreirani su temeljem analize postojećih razvojnih problema i potreba svih uključenih sektora (SWOT) te su usmjereni na osiguravanje realizacije razvojne vizije ovog područja. Budući da određuju smjer razvoja LAG-a, u njihovo definiranje aktivno su bili uključeni predstavnici radnih skupina za poljoprivredu, turizam i gospodarstvo, infrastrukturu te društvo (predstavnici javnog, gospodarskog i civilnog sektora), kao i članovi LAG-a.

U procesu kreiranja razvojnog smjera LRS-a vodilo se računa o usklađenosti s Programom ruralnog razvoja Republike Hrvatske 2014 - 2020, tj. s prioritetima:

- **PRIORITET 1:** *Promicanje znanja i inovacija u poljoprivredi, šumarstvu i ruralnim područjima kroz poticanje integriranog teritorijalnog razvoja ruralnih područja vođenog od lokalne zajednice, inovativnih tehnoloških rješenja te organizacijske inovativnosti;*
- **PRIORITET 2:** *Povećanje održivosti poljoprivrednih gospodarstava te konkurentnosti svih vrsta poljoprivrednih djelatnosti u svim regijama, promovirajući pri tome i inovacijske poljoprivredne tehnologije, kao i održivo upravljanje šumama;*
- **PRIORITET 3:** *Promicanje organiziranja lanca prehrane, uključujući preradu i trženje poljoprivrednih proizvoda, dobrobit životinja te upravljanje rizicima u poljoprivredi, budući da je poticanje udruživanja i suradnje te uspostava kratkih lanaca opskrbe jedan od prioriteta LRS-a;*
- **PRIORITET 4:** *Obnavljanje, očuvanje i poboljšanje ekosustava vezanih za poljoprivredu i šumarstvo, što će se osigurati pravovremenom provedbom Direktive Vijeća 91/676/EEZ, smanjenjem onečišćenja nitratima i promicanjem zaštićenih područja LAG-a na koje otpada čak 47,78% njegove ukupne površine;*
- **PRIORITET 5:** *Promicanje učinkovitosti resursa i pomaka prema klimatski elastičnom gospodarstvu s niskom razinom ugljika u poljoprivrednom, prehrambenom i šumarskom sektoru. Provedba LRS-a podrazumijeva investicije koje potiču korištenje obnovljivih izvora energije te modernizaciju proizvodnje, što će doprinijeti energetske učinkovitosti, smanjenju korištenja fosilnih goriva te emisiji štetnih plinova;*
- **PRIORITET 6:** *Promicanje socijalne uključenosti, smanjenje siromaštva i gospodarski razvoj u ruralnim područjima zahvaljujući ulaganju u razvoj zajednice, edukaciji i informiranju lokalnog stanovništva te zadržavanju postojećih i otvaranju novih radnih mjesta.*

Sukladno tome, LRS LAG-a direktno doprinosi i drugom stupu Zajedničke poljoprivredne politike Europske unije: 1. *Poticanje konkurentnosti poljoprivrede;* 2. *Osiguranje održivog upravljanja prirodnim resursima i akcije protiv klimatskih promjena;* 3. *Postizanje uravnoteženog teritorijalnog razvoja ruralnih gospodarstava i zajednica, uključujući stvaranje i zadržavanje radnih mjesta.*

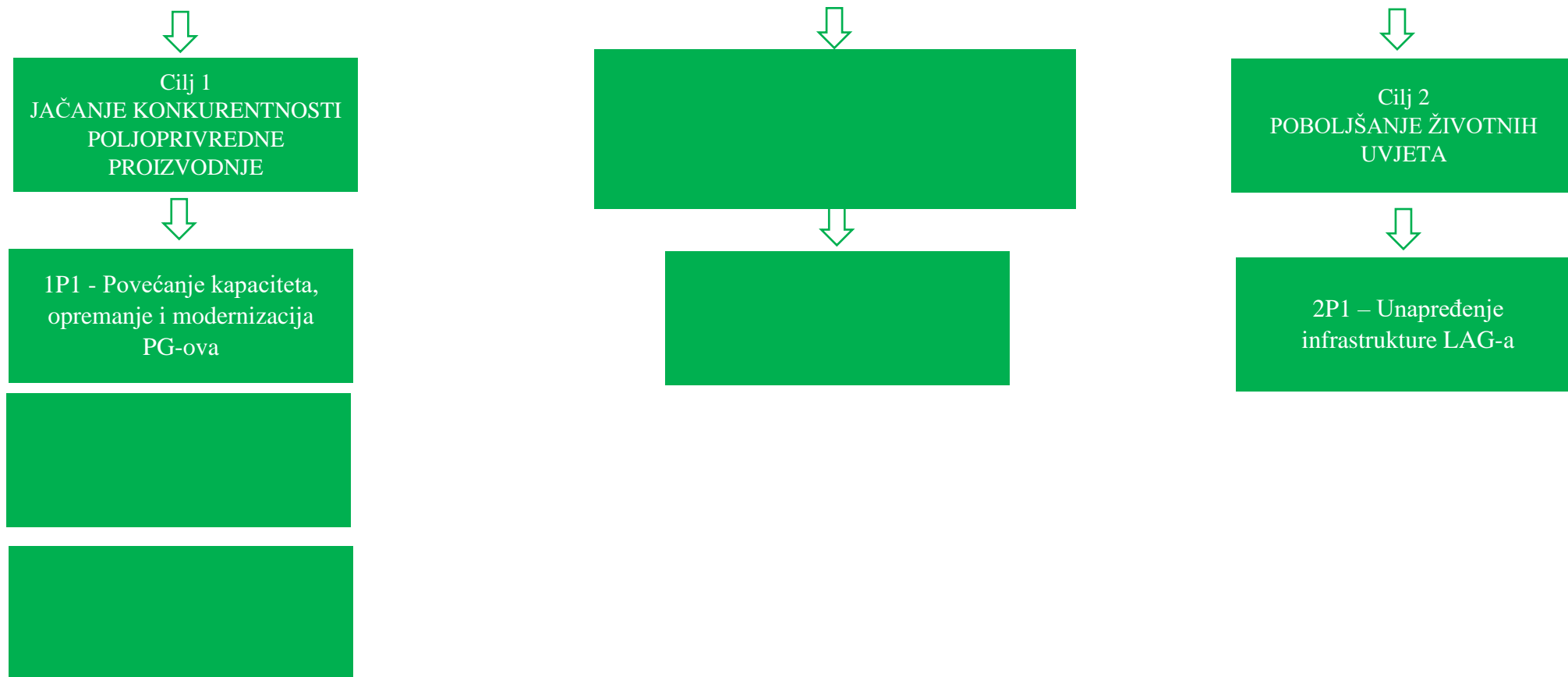
Proces pripreme i provedbe LRS LAG-a Mura-Drava temelji se na LEADER načelima koja podrazumijevaju:

- Razvoj temeljen na očuvanju i uravnoteženom razvoju okolišnog, društvenog i gospodarskog kapitala te osobitostima područja;
- Primjenu pristupa „odozdo prema gore“ koji podrazumijeva aktivno uključivanje što većeg broja relevantnih dionika te je u procesu izrade LRS-a održano 18 radionica na kojima su sudjelovale 324 osobe (predstavnici javnog, gospodarskog i civilnog sektora);
- Jačanje inovativnog, integralnog i višesektorskog pristupa koji predstavlja temelj održivog razvoja zajednice;
- Jačanje javno-privatnog partnerstva, umrežavanja i suradnje na pokretanju i provedbi inicijativa od zajedničkog interesa.

Zahvaljujući participativnom pristupu u izradi LRS-a te konsenzusu javnog, gospodarskog i civilnog sektora, definirani su prioriteti i mjere usmjerene na realizaciju postavljenih ciljeva razvoja područja LAG-a Mura-Drava. U nastavku se nalazi detaljna razrada ciljeva te prioriteta i mjera koja obuhvaća obrazloženje relevantnosti istih, prihvatljive aktivnosti i korisnike koji mogu koristiti financijska sredstva s ciljem realizacije svojih projektnih ideja, prihvatljive i neprihvatljive troškove, iznos potpore koji je predviđen po korisniku, ukupni iznos financijskih sredstava po pojedinoj mjeri, izlazne pokazatelje koji će se postići realizacijom predviđenih mjera te doprinos PRR RH 2014 - 2020.

Vizija LAG-a Mura-Drava

LAG Mura-Drava područje je unaprijeđene infrastrukture, razvijenog ruralnog turizma i poljoprivredne proizvodnje koja teži ekološkoj i biodinamičkoj proizvodnji te održivom korištenju prirodne i kulturne baštine s naglaskom na rijekama Muri i Dravi.

Detaljna razrada ciljeva, prioriteta i mjera LRS-a definirana je u nastavku:

CILJ 1	JAČANJE KONKURENTNOSTI POLJOPRIVREDNE PROIZVODNJE
RELEVANTNOST	Kako bi se unaprijedila postojeća poljoprivredna proizvodnja s tendencijom razvoja ekološke i biodinamičke, povećala njena učinkovitost te osigurala održivost i konkurentnost poljoprivrednih gospodarstava, jedan od definiranih razvojnih ciljeva odnosi se na <i>Jačanje konkurentnosti poljoprivredne proizvodnje (cilj 1)</i> . Jačanje malih poljoprivrednih proizvođača, ulaganje u modernizaciju poljoprivredne proizvodnje, nove tehnologije te uvođenje inovativnih segmenata u poslovanje PG-ova ključni su za unapređenje kvalitete poljoprivrednih proizvoda te zadržavanje i otvaranje novih radnih mjesta na području LAG-a. Upravo iz tog razloga, dionici uključeni u izradu LRS-a složni su da je potrebno podržati projekte usmjerene na povećanje kapaciteta, opremanje i modernizaciju PG-ova. Zahvaljujući realizaciji ovog cilja, pozitivan utjecaj na očuvanje okoliša, zadržavanje stanovništva i revitalizaciju ruralnih područja bit će osiguran.
FINANCIJSKA ALOKACIJA	39,18% sredstava LAG-a iz podmjere 19.2 PRR RH 2014 - 2020.
INDIKATORI	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Broj poljoprivrednih gospodarstava koja su modernizirala, opremila ili povećala svoje kapacitete: minimalno 22 ▪ Broj sačuvanih i/ili stvorenih novih radnih mjesta u projektima za koje je dodijeljena potpora: minimalno 3 ▪ Iznos financijskih sredstava dodijeljenih za jačanje konkurentnosti poljoprivrede: minimalno 351.439,83 EUR
PRIORITET	1P1 – Povećanje kapaciteta, opremanje i modernizacija PG-ova
MJERA	1P1-M1 Poticanje ulaganja u povećanje kapaciteta, modernizacija i opremanje malih PG-ova
RELEVANTNOST	Analiza stanja kao i prikupljeni podaci s terena pokazuju da je na području LAG-a veliki broj malih poljoprivrednih proizvođača koji uglavnom obrađuju naslijeđenu zemlju, koriste zastarjelu opremu, na niskoj su tehnološkoj razini te su orijentirani na ratarsku proizvodnju (oko 80% svih površina) koja je niskodohodovna. Kako bi se restrukturirali te orijentirali na tržišnu proizvodnju i dohodovnije kulture, potrebno ih je potaknuti na ulaganja u modernizaciju tehnologije i proširenje kapaciteta. Upravo iz tog razloga vrlo veliki naglasak stavljen je provedbu ove mjere. Time se malim proizvođačima povećava ekonomska održivost, tj. šansa za opstanak.
KORISNICI	Korisnici su mala poljoprivredna gospodarstava (poljoprivredno gospodarstvo upisano u Upisnik poljoprivrednih gospodarstava, ekonomske veličine iskazane u ukupnom standardnom ekonomskom rezultatu poljoprivrednog gospodarstva od 2.000 eura do 7.999 eura), sukladno važećem Pravilniku.
UVJETI PRIHVATLJIVOSTI	Sukladno važećem Pravilniku o provedbi mjera Programa ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje 2014. – 2020. i LAG natječaju
AKTIVNOSTI	<ul style="list-style-type: none"> ▪ kupnja domaćih životinja, jednogodišnjeg i višegodišnjeg bilja, sjemena i sadnog materijala, ▪ kupnja, građenje i/ili opremanje zatvorenih/zaštićenih prostora i objekata te ostalih gospodarskih objekata uključujući vanjsku i unutarnju infrastrukturu u sklopu poljoprivrednog gospodarstva, a u svrhu obavljanja poljoprivredne proizvodnje i/ili prerade proizvoda ▪ podizanje novih i/ili restrukturiranje postojećih nasada, ▪ uređenje i trajnije poboljšanje kvalitete poljoprivrednog zemljišta u svrhu poljoprivredne proizvodnje, ▪ građenje i/ili opremanje objekata za prodaju i prezentaciju vlastitih poljoprivrednih proizvoda uključujući i promidžbu vlastitih

	<p>poljoprivrednih proizvoda, kupnju ili zakup poljoprivrednog zemljišta, kupnju poljoprivredne mehanizacije, strojeva i opreme,</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ kupnja ili razvoj računalnih programa, kupnja prava na patente i licence, autorska prava, registracija i održavanje žigova, ▪ troškovi stjecanja potrebnih stručna znanja i sposobnosti za obavljanje poljoprivredne proizvodnje i prerade proizvoda ▪ operativno poslovanje poljoprivrednog gospodarstva <p>Konačne prihvatljive aktivnosti definirati će se sukladno Pravilniku važećem u trenutku raspisa natječaja te u LAG natječaju.</p>
PRIHVATLJIVI NEPRIHVATLJIVI TROŠKOVI	I Sukladno važećem Pravilniku o provedbi mjera Programa ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje 2014. – 2020. te sukladno LAG natječaju.
IZNOS I % POTPORE	15.000 EUR po korisniku; 100%
FINANCIJSKA ALOKACIJA	31,77% sredstava LAG-a iz podmjere 19.2 PRR RH 2014 – 2020.
INDIKATORI	Broj poljoprivrednih proizvođača koji su primili potporu: minimalno 19
DOPRINOS PRR RH 2014 – 2020.	Prioritet 2; Fokus područje 2A; Mjera 6; Podmjera 6.3; Tip operacije 6.3.1. Potpora razvoju malih poljoprivrednih gospodarstava
DOPRINOS MEĐUSEKTORSKIM CILJEVIMA PRR RH 2014 – 2020.	Inovacije Klimatske promjene prilagodba i ublažavanje
MJERA	1P1-M2 Povećanje kapaciteta i modernizacija PG-ova
RELEVANTNOST	Analiza stanja pokazuje da je na područja LAG-a u posljednje tri godine prisutan trend povećanja ukupnog broja PG-ova za 1% kao i povećanje zemljišnih površina za oko 2%. Međutim, najveći broj PG-ova bavi se ratarskom proizvodnjom (kukuruz, pšenica, ječam), dok su za jačanje ostalih sektora ključna ulaganja u opremu i mehanizaciju, skladišne kapacitete, objekte za držanje životinja i dr. Ova mjera osigurat će potporu upravo za takva ulaganja s ciljem osiguranja dugoročne konkurentnosti poljoprivrednih proizvođača s područja LAG-a. Najjače grane stočarske proizvodnje na području LAG-a su svinjogojstvo (tov), govedarstvo (mljekarstvo i tov junadi), a značajno je razvijeno i peradarstvo. Kako bi se na vrijeme osigurala provedba Direktive Vijeća 91/676/EEZ koju će morati ispoštovati svi stočari, potrebne su značajne investicije u spremnike, lagune i jame za stajski gnoj, odnosno u opremu i mehanizaciju za rukovanje gnojem. Na području LAG-a postoje značajni kapaciteti za proizvodnju energije iz obnovljivih izvora, naročito iz biomase koji uopće nisu iskorišteni. Kako bi se iskoristili ti potencijali i povećala energetska neovisnost PG-ova putem ove mjere, osigurat će se potpora za ulaganje u proizvodnju energije iz obnovljivih izvora za vlastite potrebe.
KORISNICI	Fizičke i pravne osobe upisane u Upisnik poljoprivrednih gospodarstava sukladno Zakonu o poljoprivredi, osim fizičkih i pravnih osoba čija je ekonomska veličina manja od 6.000 eura za ulaganja u sektoru voća, povrća i cvijeća i manja od 8.000 eura za ulaganja u ostalim sektorima, te proizvođačke grupe/organizacije priznate sukladno Zakonu o zajedničkoj organizaciji tržišta poljoprivrednih proizvoda i posebnim mjerama i pravilima vezanim za tržište poljoprivrednih proizvoda
UVJETI PRIHVATLJIVOSTI	Sukladno važećem Pravilniku o provedbi mjera Programa ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje 2014. – 2020. i LAG natječaju
AKTIVNOSTI	Operacija 4.1.1.

	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ulaganje u građenje/rekonstrukciju i/ili opremanje: objekata za životinje, uključujući vanjsku i unutarnju infrastrukturu u sklopu poljoprivrednog gospodarstva; zatvorenih/zaštićenih prostora i objekata za uzgoj jednogodišnjeg i višegodišnjeg bilja, sjemena i sadnog materijala i gljiva sa pripadajućom opremom i infrastrukturom u sklopu poljoprivrednog gospodarstva; ostalih gospodarskih objekata, upravnih prostorija s pripadajućim sadržajima, opremom i infrastrukturom, koji su u funkciji osnovne djelatnosti; objekata za skladištenje, hlađenje, čišćenje, sušenje, zamrzavanje, klasiranje i pakiranje proizvoda iz vlastite primarne poljoprivredne proizvodnje s pripadajućom opremom i infrastrukturom; novih sustava za navodnjavanje na poljoprivrednom gospodarstvu (neto povećanje navodnjavane površine) te poboljšanje postojećih sustava/opreme za navodnjavanje na poljoprivrednom gospodarstvu; sustava za navodnjavanje izvan poljoprivrednog gospodarstva za potrebe primarne proizvodnje poljoprivrednog gospodarstva ▪ kupnja opreme za berbu, sortiranje i pakiranje vlastitih poljoprivrednih proizvoda, ▪ kupnja nove poljoprivredne mehanizacije i opreme za vlastitu primarnu poljoprivrednu proizvodnju i gospodarskih vozila uključujući sektor vinogradarstva (nije prihvatljivo ulaganje u nabavu poljoprivredne mehanizacije i gospodarskih vozila isključivo u svrhu obavljanja uslužnih djelatnosti) ▪ restrukturiranje postojećih i/ili podizanje novih višegodišnjih nasada isključujući restrukturiranje postojećih vinograda za proizvodnju grožđa za vino ▪ kupnja zemljišta i objekata radi realizacije projekta, do 10 posto vrijednosti ukupno prihvatljivih ulaganja (bez općih troškova), ako se ulaganje provodi sukladno važećim propisima kojima se uređuje gradnja, uz mogućnost kupnje prije podnošenja Zahtjeva za potporu, ▪ uređenje i trajnije poboljšanje kvalitete poljoprivrednog zemljišta u svrhu poljoprivredne proizvodnje (privođenje poljoprivrednog zemljišta kulturi), u svrhu realizacije projekta ▪ ulaganja u prilagodbu novouvedenim standardima sukladno članku 17. Uredbe (EU) br. 1305/2013. <p>Konačne prihvatljive aktivnosti definirati će se sukladno Pravilniku važećem u trenutku raspisa natječaja te u LAG natječaju.</p>
PRIHVATLJIVI NEPRIHVATLJIVI TROŠKOVI	I Sukladno važećem Pravilniku o provedbi mjera Programa ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje 2014. – 2020.
IZNOS I % POTPORE	5.000 – 29.900,00 EUR po korisniku, 50 do 70% iznosa prihvatljivih troškova
FINANCIJSKA ALOKACIJA	7,41% sredstava LAG-a iz podmjere 19.2 PRR RH 2014 – 2020.
INDIKATORI	Broj PG-ova koji su primili potporu: minimalno 3
DOPRINOS PRR RH 2014 – 2020.	Prioritet 2; Fokus područje 2A; Mjera 4; Podmjera 4.1; Tip operacije 4.1.1. Restrukturiranje, modernizacija i povećanje konkurentnosti poljoprivrednih gospodarstava, 4.1.2. Zbrinjavanje, rukovanje i korištenje stajskog gnojiva u cilju smanjenja štetnog utjecaja na okoliš, 4.1.3. Korištenje obnovljivih izvora energije

DOPRINOS MEĐUSEKTORSKIM CILJEVIMA PRR RH 2014 – 2020.	Inovacije Okoliš Klimatske promjene prilagodba i ublažavanje
--	--

CILJ 2	POBOLJŠANJE ŽIVOTNIH UVJETA
RELEVANTNOST	Dugoročna održivost i zadržavanje stanovnika u ruralnim područjima uvelike ovisi o kvaliteti življenja, a potrebu postavljanja cilja usmjerenog na unapređenje kvalitete života naglasili su svi dionici uključeni u izradu LRS-a. Iz tog je razloga definiran <i>cilj 3 Poboljšanje životnih uvjeta</i> , budući da se LAG treba usmeriti na poticanje pružanja različitih usluga za stanovništvo na ruralnom području te revitalizaciju sela. Sukladno definiranoj analizi trenutnog stanja područja LAG-a te detektiranim izazovima u suradnji s dionicima uključenima u proces izrade LRS-a, očita je potreba za rekonstrukcijom i/ili izgradnjom društvene infrastrukture, s posebnim naglaskom na javnoj turističkoj infrastrukturi. LAG Mura-Drava karakterizira bogata prirodno-kulturna baština čiji potencijal nije iskorišten uslijed nedostatka adekvatne infrastrukture koja predstavlja preduvjet rasta i razvoja ovog područja. Razvijanjem društvene infrastrukture doprinijet će se društveno-gospodarskom razvoju i rastu te unapređenju životnih uvjeta ovog područja. Prilikom odabira projekata financiranih u sklopu ovog strateškog cilja LRS-a, prednost će se dati onima usmjerenima upravo na razvoj turizma koji predstavlja okosnicu rasta i razvoja područja LAG-a (prilog 36; Kriteriji na razini prioriteta strateškog cilja 3: Poboljšanje životnih uvjeta).
FINANCIJSKA ALOKACIJA	60,82% sredstava LAG-a iz podmjere 19.2 PRR RH 2014 – 2020.
INDIKATORI	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Postotak ruralnog stanovništva koje ima koristi od poboljšanih usluga/infrastruktura: minimalno 60% ▪ Iznos financijskih sredstava dodijeljenih za razvoj društvene infrastrukture: minimalno 545.607,82 EUR
PRIORITET	2P1 – Unapređenje infrastrukture LAG-a
MJERA	2P1-M1 Razvoj i modernizacija društvene infrastrukture
RELEVANTNOST	Sukladno definiranoj analizi trenutnog stanja područja LAG-a te detektiranim izazovima u suradnji s dionicima uključenima u proces izrade LRS-a, očita je potreba za rekonstrukcijom i/ili izgradnjom postojeće društvene infrastrukture. LAG Mura-Drava karakterizira bogata prirodno-kulturna baština čiji potencijal nije iskorišten uslijed nedostatka adekvatne javno-turističke infrastrukture koja predstavlja preduvjet rasta i razvoja ovog područja. Ulaganjem u razvoj sportsko-rekreacijskih i kulturno-turističkih sadržaja te javnih površina doprinijet će se društveno-gospodarskom razvoju i rastu te unapređenju životnih uvjeta ovog područja. Što se tiče mreže odgojno-obrazovnih institucija, ona je razvijena, međutim, sukladno analizi stanja, potrebna su dodatna ulaganja usmjerena u njeno unapređenje i daljnji razvoj. Upravo zahvaljujući ovoj mjeri nastojat će se riješiti postojeći problemi neadekvatne opremljenosti te neadekvatnih prostora pojedinih vrtića i škola, nezadovoljavajući sigurnosni uvjeti na pojedinim dječjim i školskim igralištima te općenito unaprijediti postojeći kapaciteti odgojno-obrazovne infrastrukture.
KORISNICI	<ul style="list-style-type: none"> ▪ jedinice lokalne samouprave, ▪ trgovačka društva u većinskom vlasništvu jedinica lokalne samouprave, ▪ javne ustanove neprofitnog karaktera u kojima su osnivači jedinice lokalne samouprave osim javnih vatrogasnih postrojbi, lokalnih i regionalnih razvojnih agencija, osnovnih škola

	<ul style="list-style-type: none"> ▪ udruge/organizacije civilnog društva i vjerske zajednice koje se bave humanitarnim i društvenim djelatnostima od posebnog interesa za lokalno stanovništvo čije su djelatnosti sukladno ciljnim skupinama i klasifikaciji djelatnosti udruga, povezane s prihvatljivim ulaganjem (isključujući lokalne akcijske grupe, zajednice udruga, zaklade, fundacije) ▪ vjerske zajednice koje imaju organizacijski oblik na lokalnom nivou i koje se bave humanitarnim i društvenim djelatnostima od posebnog interesa za lokalno stanovništvo i ▪ lokalne akcijske grupe koje su odabrane unutar Programa.
UVJETI PRIHVATLJIVOSTI	Sukladno važećem Pravilniku o provedbi mjera Programa ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje 2014. – 2020. i LAG natječaju
AKTIVNOSTI	<p>Prihvatljivi projekti/operacije su građenje i/ili opremanje: vatrogasnog doma; društvenog doma/ kulturnog centra; planinarskog doma i skloništa; turističkog informativnog centra; dječjeg igrališta; sportske građevine; objekta za slatkovodni sportski ribolov (ribički dom, nadstrešnica i drugo); rekreacijske zone na rijekama i jezerima; biciklističke staze (koje nisu sastavni dio ceste); tematskog puta i parka, građevine za ostvarivanje organizirane njege, odgoja, obrazovanja i zaštite djece do polaska u osnovnu školu (dječji vrtić, rekonstrukcija i opremanje prostora za izvođenje programa predškole u osnovnoj školi te rekonstrukcija i opremanje prostora za igraonicu pri knjižnici, zdravstvenoj, socijalnoj, kulturnoj i sportskoj ustanovi, udruzi te drugoj pravnoj osobi u kojima se provode kraći programi odgojno-obrazovnog rada s djecom rane i predškolske dobi); javne zelene površine (park i slično); pješačke staze (koje nisu sastavni dio ceste); pješačke zone; otvorenog odvodnog kanala (koji nije sastavni dio ceste); groblja (komunalna infrastruktura i prateće građevine); tržnice i javne prometne površine (trg, pothodnik, nadvožnjak, javne stube i prolaz koji nisu sastavni dio ceste).</p> <p>Konačne prihvatljive aktivnosti definirati će se sukladno Pravilniku važećem u trenutku raspisa natječaja te u LAG natječaju.</p>
PRIHVATLJIVI I NEPRIHVATLJIVI TROŠKOVI	Sukladno važećem Pravilniku o provedbi mjera Programa ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje 2014. – 2020. te sukladno LAG natječaju
IZNOS I % POTPORE	do 44.356,74 EUR po korisniku; do 100% ukupno prihvatljivih troškova
FINANCIJSKA ALOKACIJA	60,82% sredstava LAG-a iz podmjere 19.2 PRR 2014 – 2020
INDIKATORI	Broj potpora dodijeljenih za razvoj i modernizaciju društvene infrastrukture: minimalno 18
DOPRINOS PRR RH 2014 – 2020.	Prioritet 6; Fokus područje 6B; Mjera 7; Podmjera 7.4; Tip operacije 7.4.1. Ulaganja u pokretanje, poboljšanje ili proširenje lokalnih temeljnih usluga za ruralno stanovništvo, uključujući slobodno vrijeme i kulturne aktivnosti te povezanu infrastrukturu
DOPRINOS MEĐUSEKTORSKIM CILJEVIMA PRR RH 2014 – 2020.	Inovacije Okoliš Klimatske promjene prilagodba i ublažavanje

HORIZONTALNI CILJ	JAČANJE KAPACITETA LAG-A MURA-DRAVA KROZ CLLD PRISTUP RURALNOM RAZVOJU
RELEVANTNOST	<p>Osim spomenutih razvojnih ciljeva, LAG Mura-Drava neprestano će raditi na postizanju horizontalnog cilja <i>Jačanje kapaciteta LAG-a Mura-Drava kroz CLLD pristup ruralnom razvoju</i>. Riječ je o cilju usmjerenom na jačanje kapaciteta LAG-a i lokalnih dionika za provedbu LRS-a s provedbom operacija unutar CLLD strategije te pripremu i provedbu projekata suradnje LAG-a. LAG će raditi na aktivnom uključivanju različitih lokalnih partnerstava te njihovom motiviranju za preuzimanje inicijative usmjerene na razvoj zajednice i realizaciju postavljenih strateških ciljeva LAG-a. Promicanje ravnopravnosti i suradnje predstavnika javnog, gospodarskog i civilnog sektora prilikom definiranja i provedbe inicijativa usmjerenih na razvoj područja LAG-a predstavljaju temelj osiguravanja pozitivnih promjena u društvu. Izgradnja vlastitih kapaciteta (članovi i zaposlenici LAG-a), ali i kapaciteta lokalne zajednice, jedan je od prvih koraka koji predstavljaju preduvjet za poduzimanje promjena u zajednici. Kao važan model razvoja vlastitih kapaciteta, ali i kapaciteta lokalnih dionika, LAG prepoznaje projekte međuteritorijalne i transnacionalne suradnje. Riječ je o aktivnostima povezivanja i razmjene znanja s drugim lokalnim akcijskim grupama s fokusom na turizam i unapređenje postojeće turističke ponude te uspostave naprednih sustava povezivanja između poljoprivrede i turizma (sukladno definiranim ciljevima i prioritetima LAG-a te razvojnim potrebama ovog područja).</p>
FINANCIJSKA ALOKACIJA	<p>5% sredstava od Podmjere 19.2 PRR RH 2014 – 2020. 25% sredstava od Podmjere 19.2 i 19.3 PRR RH 2014 – 2020.</p>
INDIKATORI	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Iznos financijskih sredstava dodijeljenih za realizaciju projekata suradnje: minimalno 37.485,00 EUR ▪ Iznos financijskih sredstava dodijeljenih za razvoj kapaciteta LAG-a i animaciju: minimalno: 196.796,25 EUR
MJERA	Projekti suradnje LAG-a
RELEVANTNOST	<p>Priprema i provedba projekata međuteritorijalne i transnacionalne suradnje predstavlja važan faktor jačanja vlastitih kapaciteta LAG-a, ali i kapaciteta lokalnih dionika. Budući da će LAG održivi razvoj lokalne zajednice u narednom razdoblju osigurati povezivanjem turizma i poljoprivrede, tematika međuteritorijalnih i transnacionalnih projekata bit će usmjerena na valorizaciju i promociju prirodnih bogatstava (naglasak na rijeke Muru i Dravu, NATURA 2000), valorizaciju i promociju materijalnih i nematerijalnih kulturnih bogatstava, prijenos znanja i iskustva u domeni ruralnog razvoja temeljenog na turizmu, brendiranje i stvaranje lokalnog, prepoznatljivog proizvoda, razmjenu iskustva na području modela naprednog udruživanja te poticanju razmjene primjera dobrih praksi s naglaskom na one u sferi ekološke i biodinamičke proizvodnje.</p>
KORISNICI	Odabrani LAG-ovi u okviru podmjere 19.2 i lokalni dionici s LAG područja koje je odabrao LAG
UVJETI PRIHVATLJIVOSTI	Sukladno važećem Pravilniku o provedbi mjera Programa ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje 2014. – 2020.
AKTIVNOSTI	Sukladno važećem Pravilniku o provedbi mjera Programa ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje 2014. – 2020.
PRIHVATLJIVI I NEPRIHVATLJIVI TROŠKOVI	Sukladno važećem Pravilniku o provedbi mjera Programa ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje 2014. – 2020.
IZNOS I POTPORE %	Do 100% ukupnih prihvatljivih troškova, najviše do 100.000 eura po odabranom LAG-u
FINANCIJSKA ALOKACIJA	5% sredstava od podmjere 19.2 PRR RH 2014 – 2020.

INDIKATORI	Broj realiziranih projekata međuteritorijalne i transnacionalne suradnje: minimalno 1
DOPRINOS PRR RH 2014 – 2020.	Podmjera 19.3. Priprema i provedba aktivnosti sudjelovanja lokalne akcijske grupe
DOPRINOS MEĐUSEKTORSKIM CILJEVIMA PRR RH 2014 – 2020.	Inovacije Okoliš Klimatske promjene prilagodba i ublažavanje
MJERA	Razvoj kapaciteta LAG-a i animacija
RELEVANTNOST	Kako bi se osigurala uspješna realizacija LRS-a, tj. postizanje njenih ciljeva i prioriteta, potrebno je osigurati provedbu aktivnosti LAG-a usmjerenu na informiranje i animiranje lokalne zajednice. Tako će se osigurati aktivno uključivanje različitih dionika u razvoj zajednice, čime će se doprinijeti unapređenju kvalitete života na ovom području. Broj članova LAG-a pokazuje trend porasta, a u interesu LAG-a je da se takvo kretanje nastavi i u narednom razdoblju. Kako bi to bilo moguće, LAG treba nastaviti jačati kapacitete lokalnih dionika koji će se uključiti u aktivno rješavanje konkretnih izazova ovog područja. Preduvjet tome predstavlja ulaganje u razvoj znanja i iskustva samih članova i zaposlenika LAG-a koji će biti glavni promotori CLLD pristupa razvoju zajednice.
KORISNICI	LAG-ovi odabrani u podmjeri 19.2.
UVJETI PRIHVATLJIVOSTI	Sukladno važećem Pravilniku o provedbi mjera Programa ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje 2014. – 2020.
AKTIVNOSTI	Prihvatljive aktivnosti unutar tipa operacije 19.4.1. su: – tekući troškovi i – animacija.
PRIHVATLJIVI I NEPRIHVATLJIVI TROŠKOVI	Sukladno važećem Pravilniku o provedbi mjera Programa ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje 2014. – 2020.
IZNOS I % POTPORE	Do 100% ukupnih prihvatljivih troškova, ukupno do 25% dodijeljenih javnih izdataka LRS-a
FINANCIJSKA ALOKACIJA	25% sredstava od podmjere 19.2 i 19.3 PRR RH 2014 – 2020.
INDIKATORI	Udio stanovništva uključen u edukacijske aktivnosti te aktivnosti informiranja: minimalno 60%
DOPRINOS PRR RH 2014 – 2020.	Podmjera 19.4. Potpore za tekuće troškove i animaciju
DOPRINOS MEĐUSEKTORSKIM CILJEVIMA PRR RH 2014 – 2020.	Inovacije Okoliš Klimatske promjene prilagodba i ublažavanje

3.3. Opis odabira projekta na nivou LAG-a

Procedura odabira projekata definirana je u skladu s Pravilnikom o provedbi mjera Programa ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje 2014. – 2020. te Sporazumom o suradnji u izvršavanju delegiranih administrativnih provjera kojim se definiraju funkcije i odgovornosti između Agencije za plaćanja i odabranog LAG-a te Smjernicama za provedbu postupka odabira projekata (dalje u tekstu: Smjernice).

U nastavku je dan kratki opis procedura pripreme i objave LAG natječaja te postupak odabira projekata. Detaljni opis postupaka i procedura definiran je Pravilnikom, Smjericama te internim aktima LAG-a.

Priprema i raspisivanje LAG natječaja

LAG ima pravo na objavu LAG Natječaja ako su ispunjeni svi uvjeti definirani nadležnim Pravilnikom te ukoliko je na nacionalnoj razini objavljen najmanje jedan natječaj za tip operacije sukladan tipu operacije za koji LAG objavljuje natječaj. LAG administratori (zaposlenici, odnosno ured LAG-a uz eventualnu potporu vanjskih suradnika) pripremaju natječaj tj. natječajnu dokumentaciju. LAG Natječaj sadržavati će najmanje sljedeće informacije: predmet, svrhu i iznos raspoloživih sredstava LAG Natječaja, uvjete prihvatljivosti nositelja projekta i dokumentaciju, uvjete prihvatljivosti projekta i dokumentaciju, uvjete prihvatljivosti troškova i dokumentaciju, kriterije odabira projekata i dokumentaciju, prihvatljive i neprihvatljive troškove, detaljni postupak odabira projekata, visinu i intenzitet potpore (s jasno definiranim uvećanjima), način, uvjete i rokove prijave projekta te popis priloga i obrazaca. LAG Natječaj može sadržavati i druge dokumente poput vodiča za korisnike i sl. Konačni Nacrt natječaja zajedno sa svim priložima i obrascima mora odobriti nadležno tijelo LAG-a. Nakon odobrenja, Natječaj i pripadajući obrasci, prilozi, vodiči i ostali dokumenti objavljuju se na mrežnoj stranici LAG-a⁶ Kao pomoć korisnicima, prije i za vrijeme trajanja pojedinog natječaja, LAG može provesti animacijske aktivnosti u vidu edukacija, treninga ili savjetovanja.

Podnošenje, zaprimanje, ocjenjivanje i odabir projekata

Odgovarajući sustav i cjelokupni postupak odabira projekata biti će navedeni u LAG Natječaju. LAG će postupati sukladno procedurama navedenim u LRS i internim aktima LAG-a, prethodno odobrenim od strane nadležnog tijela te temeljem statuta LAG-a. Podnošenje, zaprimanje i registracija prijave provesti će se sukladno Pravilniku i Smjericama.

Podnošenje, zaprimanje, ocjenjivanje i odabir projekata provodi se u nekoliko faza: administrativna kontrola projekata (Analiza 1); ocjenjivanje projekata (Analiza 2); odabir projekata od strane UO LAG-a. Cilj administrativne kontrole (Analiza 1) je utvrditi pravovremenost i potpunost prijave te prihvatljivost nositelja projekta sukladno odredbama propisanim LAG natječajem. Administrativnu kontrolu provesti će Povjerenstvo kojeg imenuje Skupština LAG-a. Povjerenstvo čini njegov Predsjednik te LAG administratori. Tijekom ove faze, LAG može zatražiti i nadopunu dokumentacije dostavljene od strane nositelja projekata koji su se prijavili na natječaj.

Cilj faze ocjenjivanja (Analiza 2) je provjeriti usklađenost projekta s uvjetima prihvatljivosti i kriterijima odabira iz LRS, utvrđivanje prihvatljivih troškova/aktivnosti i iznosa istih, intenziteta i iznosa potpore, broja bodova po projektu, a sve to zavisno o tipu operacije. Ocjenjivanje projekata obavlja Ocjenjivački odbor LAG-a kojeg imenuje Upravni odbor LAG-a. Ocjenjivanje se provodi sukladno propisanim internim procedurama LAG-a te kriterijima odabira definiranim u LRS (prilozi 35.,36. i 37.). Nakon ocjenjivanja formira se rang lista projekata. O konačnom odabiru projekata odlučuje Upravni odbor, koji provodi procjenu projektnih prijedloga prema izvješću Ocjenjivačkog odbora, privremenoj rang listi i popratnoj dokumentaciji. Na odluke Upravnog odbora, nositelji projekata imaju mogućnost prigovora Nadzornom odboru LAG-a. Popis odabranih projekata biti će objavljen na mrežnoj stranici LAG-a. Odabir projekata mora biti nepristran i transparentan što se osigurava sprječavanjem sukoba interesa, na način opisan Pravilnikom, pozitivnim propisima u Republici Hrvatskoj, Uredbama (EU, Euratom) br. 966/2012 i (EU) br. 1268/2012.

APPRRR raspisuje natječaj za mjeru/podmjeru/tip operacije koji se provodi putem LRS. LAG putem AGRONET sustava podnosi zahtjeve za potporu u ime nositelja prethodno odabranih projekata. APPRRR nakon kontrole zahtjeva za potporu donosi odluku o dodjeli sredstava ili odbijanju zahtjeva.

Povećanje stope potpore na razini LAG-a LAG Mura-Drava moći će dodijeliti do 20% višu stopu potpore, ali ne više od maksimalno propisane za određenu mjeru i podmjeru. Višu stopu potpore dobit će projekti usmjereni na poticanje ulaganja u preradu poljoprivrednih proizvoda, budući da razvoj tog segmenta predstavlja preduvjet za sinergijski razvoj poljoprivrednog i turističkog sektora. Nakon odabira projekata od

⁶ Dodatno se natječaj može objaviti u lokalnim novinama, lokalnim radio postajama te na mrežnim stranicama JLS članica LAG-a.

strane LAG-a, Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju obaviti će potrebne kontrole i isplatu sredstava nosiocu projekta.

Prema nadležnom Pravilniku i Smjernicama za provedbu postupka odabira projekata izradit će se *Priručnik o radu LAG-a za provedbu LRS i odabir projekata* koji će sadržavati opis cjelokupnog procesa od pripreme i objave natječaja do donošenja Odluke o odabiru projekata te potrebnu proceduru za rad članova Ocjenjivačkog odbora.

Svi projekti financirani od strane LAG-a bit će predmet rutinskog nadzora, najmanje jednom tijekom trajanja provedbe projekta. Cilj nadzora je smanjiti potencijalne rizike i korisniku pomoći pri postizanju uspješnog završetka projekta, kao i planiranih rezultata. Nadzor će provoditi osobe ovlaštene od strane *Upravnog odbora* LAG-a.

3.4. Projekti suradnje

U narednom razdoblju, LAG Mura-Drava fokus svog djelovanja stavlja na razvoj lokalne zajednice temeljem povezivanja turizma i poljoprivrede. U skladu s time, LAG Mura-Drava definira turizam i unapređenje postojeće turističke ponude te uspostavu naprednih sustava povezivanja između poljoprivrede i turizma kao prioritetno područje usmjerenosti projekata među teritorijalne i transnacionalne suradnje.

Tematska područja suradnje su sljedeća:

1. Valorizacija, promocija, očuvanje prirodne baštine i/ili materijalne i nematerijalne kulturne baštine
Cilj: Umrežavanjem s LAG-ovima na transnacionalnoj i međuteritorijalnoj razini želi se osigurati razmjena iskustva vezana uz očuvanje i promociju nematerijalne i materijalne kulturne baštine te postojećih prirodnih resursa s naglaskom na bogatstva koja pružaju rijeke Mura i Drava te zaštićena NATURA 2000 područja na teritoriju LAG-a. Realizacijom spomenutih aktivnosti doprinijet će se i prepoznatljivosti područja LAG-a.
2. Ruralni razvoj temeljen na turizmu te poticanje razmjene primjera dobrih praksi s naglaskom na one u sferi ekološke i biodinamičke proizvodnje
Cilj: Povezivanjem s drugim europskim i nacionalnim LAG-ovima želi se postići suradnja u prijenosu znanja i iskustva vezano uz ruralni razvoj koji se temelji na povezivanju poljoprivrede i turizma. Posebni naglasak bit će stavljen na ekološku i biodinamičku proizvodnju s obzirom na to da je vizija LAG-a usmjerena upravo na jačanje tog sektora.
3. Stvaranje, promocija i brendiranje lokalnih proizvoda s područja LAG-a Mura-Drava
Cilj: Kroz umrežavanje LAG-ova na transnacionalnoj i međuteritorijalnoj razini osigurat će se promocija lokalnih proizvoda putem sajmova i drugih događanja. Uz navedeno, razmjenu iskustva ojačat će se kapaciteti LAG-a za brendiranje i stvaranje lokalnog, autentičnog proizvoda koji će doprinijeti jačanju prepoznatljivosti ovog područja te izgradnji identiteta LAG-a. Navedeni vid suradnje od iznimne je važnosti upravo zbog toga što se poljoprivredni proizvođači na području LAG-a uglavnom bave primarnom proizvodnjom te ih treba potaknuti na preradu svojih proizvoda.
4. Razmjena iskustava na području modela naprednog udruživanja (kratki lanci opskrbe, proizvođačke grupe)
Cilj: Povezivanjem i umrežavanjem na međuteritorijalnoj i transnacionalnoj razini želi se uspostaviti suradnja vezana uz modele naprednog udruživanja, i to kratke lance opskrbe i proizvođačke grupe. Stečena znanja i iskustva prenosit će se na lokalne dionike s područja LAG-a, a sve u cilju razvoja lokalne zajednice.

Ciljevi, prioritetna područja i teme projekata međuteritorijalne i transnacionalne suradnje definirani su sukladno razvojnim potrebama područja LAG-a te doprinose ostvarenju ciljeva LRS-a usmjerenih na jačanje

konkurentnosti poljoprivredne proizvodnje, prepoznatljivosti područja LAG-a i poboljšanju životnih uvjeta stanovništva LAG-a.

Sukladno horizontalnom cilju LRS-a, LAG Mura-Drava vidi aktivnosti pripreme i provedbe projekata međuteritorijalne i transnacionalne suradnje kao priliku za jačanje vlastitih kapaciteta, ali i kapaciteta lokalnih dionika. Iz tog razloga, LAG je od samog početka i tijekom provedbe LEADER pristupa započeo s definiranjem potencijalnih partnerstava i razvojem projektnih ideja od zajedničkog interesa. Uspostavljeni su kontakti te identificirane projektne ideje s hrvatskim LAG-ovima te LAG-ovima u EU, kao i ostalim zemljama. S mađarskim LAG-om Zala Zöld SzíveVidékfejlesztési Egyesület planira se potpisati i pismo namjere kojim će se definirati zajednički interesi oba LAG-a, tj. aktivnosti usmjerene na povezivanje poljoprivrednih proizvođača te zajedničku promociju i brendiranje regije Mura. S LAG-ovima u Srbiji i BiH dogovorene su aktivnosti prijenosa znanja i iskustva, gdje bi LAG Mura-Drava imao aktivnu ulogu u razvoju ruralnih prostora tih krajeva. Detalji suradnje s ostalim potencijalnim partnerima bit će definirani u narednom razdoblju.

Odluku o pokretanju pripremnih aktivnosti za provedbu planiranog projekta suradnje mora donijeti Upravni odbor LAG-a. Odluka mora sadržavati najmanje sljedeće: glavne ciljeve i karakter planiranog projekta suradnje, zadatke i odgovornost prilikom pripreme projekta suradnje, planirane aktivnosti/troškovi pripreme projekta suradnje kako bi se zadaci obavili te nazive potencijalnih partnera u pripremi projekta suradnje.

Priprema i odabir projekata suradnje izvršiti će se u skladu s važećim Pravilnikom i internim aktima LAG-a. Projekti suradnje financirat će se sredstvima Podmjere 19.3. Za vrijeme provedbe LRS-a, u planu je realizacija najmanje jedan projekt međuteritorijalne i transnacionalne suradnje. Natječaj za provedbu tipa operacije 19.3.1. i 19.3.2. objavljuje i provodi Agencija za plaćanja.

3.5. Usklađenost s nadređenim strateškim dokumentima

Prilikom izrade Lokalne razvojne strategije LAG-a Mura-Drava vodilo se računa o usklađenosti s relevantnim strateškim dokumentima na europskoj, nacionalnoj te regionalnoj razini. Sukladno tome, ona doprinosi prioritetima **Europske strategije za pametan, održiv i uključiv rast – Europa 2020**, i to prioritetima: (1) pametan rast: razvijanjem ekonomije utemeljene na znanju i inovaciji; (2) održiv rast: promicanje ekonomije koja učinkovitije iskorištava resurse, koja je zelenija i konkurentnija; (3) uključiv rast: njegovanje ekonomije s visokom stopom zaposlenosti koja donosi društvenu i teritorijalnu povezanost.

Prilikom izrade Lokalne razvojne strategije LAG-a Mura-Drava vodilo se računa o usklađenosti s relevantnim strateškim dokumentima na nacionalnoj razini, prvenstveno **Programom ruralnog razvoja RH 2014 – 2020**, koji je predstavljao temelj u procesu definiranja ciljeva, prioriteta i mjera LRS-a. Nadalje, u obzir su uzeta ključna razvojna usmjerenja iz **Strategije razvoja turizma Republike Hrvatske do 2020**. godine koja naglašava važnost pozicioniranja Hrvatske kao destinacije ruralnog turizma temeljenog na pejzažnoj raznolikosti te kvaliteti i autentičnosti turističko-ugostiteljske i druge uslužne ponude. Provedbom LRS-a doprinijet će se postizanju ciljeva **Strategije razvoja poduzetništva u Republici Hrvatskoj 2013 – 2020**, budući da će se tako osigurati jačanje konkurentnosti LAG-a, zadržavanje postojeće te zapošljavanje nove radne snage, kao i ravnomjeran i uravnotežen razvoj lokalne zajednice. Također, prioriteti i mjere LRS-a u sinergiji su s onima definiranim **Županijskim razvojnim strategijama Međimurske i Koprivničko-križevačke županije**.

Pregled usklađenosti ciljeva, prioriteta i mjera LRS-a s Programom ruralnog razvoja RH 2014 – 2020. i razvojnih strategija Međimurske i Koprivničko-križevačke županije zbirno je prikazan u tablici u nastavku.

Cilj LRS-a	Prioriteti LRS-a	Mjere LRS-a	PRR 2014 – 2020.	RSMŽ	RSKKŽ
1. JAČANJE KONKURENTNOSTI POLJOPRIVREDNE PROIZVODNJE	IP1 Povećanje kapaciteta, opremanje i modernizacija PG-ova	IP1-M1 Poticanje ulaganja u povećanje kapaciteta, modernizacija i opremanje malih PG-ova	Prioritet 2; Fokus područje 2A; Mjera 6; Podmjera 6.3. Potpora razvoju malih poljoprivrednih gospodarstava; <i>Tip operacije 6.3.1. Potpora razvoju malih poljoprivrednih gospodarstava</i>	<u>IP4 Održiv razvoj poljoprivrede i ruralnoga prostora</u> IP4-M2 Povećanje proizvodne učinkovitosti poljoprivrednih proizvođača	1-2 <u>Potpora razvoju konkurentne primarne poljoprivrede i unapređenje ruralnog razvoja</u> 1-2-3 Potpora specijalizaciji i jačanju komercijalnih proizvođača u poljoprivredi
		IP1-M2 Povećanje kapaciteta i modernizacija PG-ova	Prioritet 2; Fokus područje 2A; Mjera 4; Podmjera 4.1. Potpora za ulaganja u poljoprivredna gospodarstva; <i>Tip operacije 4.1.1. Restrukturiranje, modernizacija i povećanje konkurentnosti poljoprivrednih gospodarstava; 4.1.2. Zbrinjavanje, rukovanje i korištenje stajskog gnojiva u cilju smanjenja štetnog utjecaja na okoliš; 4.1.3. Korištenje obnovljivih izvora energije</i>	<u>IP4 Održiv razvoj poljoprivrede i ruralnoga prostora</u> IP4-M2 Povećanje proizvodne učinkovitosti poljoprivrednih proizvođača <u>3P3 Postizanje veće energetske održivosti Međimurske županije</u> 3P3-M2 Poticanje korištenja energije iz obnovljivih izvora energije	1-2 <u>Potpora razvoju konkurentne primarne poljoprivrede i unapređenje ruralnog razvoja</u> 1-2-3 Potpora specijalizaciji i jačanju komercijalnih proizvođača u poljoprivredi 4-4 <u>Razvoj i korištenje obnovljivih izvora energije</u> 4-4-5 Poticaj i unapređenje razvoja energetske učinkovitosti

				<p>3P3-M3 Poticanje energetske učinkovitosti u javnom i privatnom sektoru</p>	
<p>2.. POBOLJŠANJE ŽIVOTNIH UVJETA</p>	<p>2P1 Unapređenje infrastrukture LAG-a</p>	<p>2P1-M1 Razvoj i modernizacija društvene infrastrukture</p>	<p>Prioritet 6; Fokus područje 6B; Mjera 7; Podmjera 7.4. Ulaganja u pokretanje, poboljšanje ili proširenje lokalnih temeljnih usluga za ruralno stanovništvo, uključujući slobodno vrijeme i kulturne aktivnosti te povezanu infrastrukturu; <i>Tip operacije 7.4.1. Ulaganja u pokretanje, poboljšanje ili proširenje lokalnih temeljnih usluga za ruralno stanovništvo, uključujući slobodno vrijeme i kulturne aktivnosti te povezanu infrastrukturu.</i></p>	<p><u>1P5 Osiguranje uvjeta za dugoročan održiv razvoj turizma u Međimurju</u> 1P5-M1 Očuvanje turističke atrakcijske osnove županije s naglaskom na zaštiti prirodnih vrijednosti i kulturne baštine 1P5-M2 Unaprjeđenje turističkih proizvoda i usluga kroz specijalizaciju i diversifikaciju</p> <p><u>2P5 Očuvanje, razvoj i promicanje kulture</u> 2P5-M1 Podizanje svijesti o važnosti kulturne baštine i kulture 2P5-M2 Oživljavanje kulturnih i povijesnih sadržaja</p> <p><u>2P3 Unaprjeđenje uvjeta i poboljšanje kvalitete života socijalno marginaliziranih skupina</u> 2P3-M3 Unaprjeđenje socijalne infrastrukture (modernizacija, izgradnja nove) i jačanje pripadajućih ljudskih potencijala</p> <p><u>3P2 Stvaranje infrastrukturnih preduvjeta za daljnji održivi razvoj</u> 3P2-M2 Unaprjeđenje prometnoga infrastrukturnoga sustava županije</p>	<p><u>1-2 Potpora razvoju konkurentne primarne poljoprivrede i unapređenje ruralnog razvoja</u> 1-2-8 Unapređenje i razvoj osnovne infrastrukture u ruralnim područjima</p> <p><u>1-6 Razvoj selektivnih oblika turizma, uključujući ruralni turizam</u> 1-6-1 Unapređenje postojećih i razvoj novih oblika turističke ponude</p> <p><u>2-1 Upravljanje znanjem za razvoj ljudskih resursa</u> 2-1-1 Izgradnja i opremanje objekata u školstvu</p> <p><u>2-4 Aktivna populacijska politika i unapređenje obiteljskog života</u> 2-4-2 Porast dostupnosti jaslica i vrtića</p> <p><u>2-6 Razvoj civilnog društva</u> 2-6-4 Poticanje i razvoj sportskih aktivnosti</p> <p><u>4-2 Očuvanje kulturne baštine i poticanje kulturnog stvaralaštva</u> 4-2-2 Poticanje i razvoj kulturnog stvaralaštva</p>

3.6. Inovativan i integrirani karakter LRS-a

Temelj za izradu Lokalne razvojne strategije bile su ključne značajke područja LAG-a, koje su kroz analizu stanja i participativni "odozgo prema gore" pristup poslužile za razradu SWOT analize, definiranje razvojne vizije, ciljeva, prioriteta i mjera. U sklopu participativnog pristupa odrađeno je 18 radionica, savjetovanja i konzultacija tijekom kojih su sudionici istaknuli dva ključna sektora – poljoprivredu i turizam – kao glavne smjernice za definiranje ciljeva te odabir mjera i aktivnosti. Obzirom na nemogućnost LAG-a da raspiše natječaj za mjeru iz Programa ruralnog razvoja RH 2014.-2020. usmjerenu na turizam, a za koju postoji interes potencijalnih korisnika, maksimalni naglasak je stavljen na razvoj poljoprivredne proizvodnje te javne turističke infrastrukture. Stoga su kao glavni razvojni ciljevi područja, odabrani *Jačanje konkurentnosti poljoprivredne proizvodnje* te *Poboljšanje životnih uvjeta*. Gledano sektorski, na području LAG-a poljoprivreda ima dužu tradiciju te je nešto više razvijena u odnosu na turizam. Međutim, udružujući ovo dvoje u integrativnom pristupu stvara se značajni sinergijski učinak gdje daljnjim razvojem turizma na području LAG-a on postaje značajno tržište za lokalno proizvedene i prerađene poljoprivredne proizvode, a osigurano tržište na lokalnoj razini poljoprivrednicima daje sigurnost u plasmanu i povećava prihode. Kako bi poljoprivrednici mogli odgovoriti na zahtjeve koje generira turističko tržište, nužna su ulaganja u podizanje kapaciteta, modernizaciju i tehnološko opremanje. Tržišni trendovi upućuju na činjenicu da sve više potrošača traži kvalitetu u vidu proizvoda verificiranih kroz ekološku proizvodnju te različite sustave kvalitete za poljoprivredne proizvode, a upravo takvi proizvodi se najbrže i najlakše plasiraju na turističkom tržištu.

Razvojni cilj *Poboljšanje životnih uvjeta* obuhvaća prioritete i mjere koje se odnose na podizanje razine kvalitete društvene i turističke infrastrukture. Realizacijom mjera i aktivnosti na razini ovog cilja poboljšat će se ne samo životni uvjeti na području LAG-a, već i graditi javna turistička infrastruktura, što će direktno i indirektno utjecati na oba istaknuta sektora (poljoprivredu i turizam).

Inovativnost se u ovoj Lokalnoj razvojnoj strategiji očituje u dva pravca. Kao društvena inovativnost u vidu CLLD pristupa, odnosno *integriranog teritorijalnog razvoja ruralnih područja vođenog od lokalne zajednice* (engl. CLLD – Community Led Local Development). Kao tehnološka inovativnost u vidu primjena novih znanja i za područje LAG-a inovativnih tehnoloških rješenja, kod čega se prvenstveno misli na mjere, tj. aktivnosti i projekte koji se odnose na poljoprivrednu proizvodnju i preradu, ali i razvoj inovativnih nepoljoprivrednih usluga.

Zaštita okoliša

Prilikom odabira projekata koji će se prijavljivati na natječaje posebna pažnja posvećivat će se činjenici da odabrani projekti i primjenjive tehnologije imaju pozitivan ili neutralan utjecaj na okoliš. .

Prilagodba i ublažavanje klimatskih promjena

Osiguranjem sredstava za modernizaciju putem mjera *Poticanje ulaganja u povećanje kapaciteta, modernizacija i opremanje malih OPG-ova* te *Povećanje kapaciteta i modernizacija PG-ova* povećat će se energetska učinkovitost jer novi strojevi i oprema većinom imaju ugrađena nova tehnološka rješenja koja štede gorivo i imaju smanjenu emisiju štetnih plinova.

4. OPIS UKLJUČENOSTI LOKALNIH DIONIKA U IZRADU LRS-a

4.1. Opis sudjelovanja različitih interesnih skupina u izradi LRS-a i primjena načela „odozdo prema gore“

Sukladno načelima LEADER pristupa te pristupa „odozdo prema gore“, u sam proces izrade LRS-a bili su uključeni relevantni dionici sva tri sektora – javnog, gospodarskog i civilnog. S ciljem što kvalitetnije pripreme

strategije, predstavnici LAG-a te jedinica lokalne samouprave uložili su dodatan trud kako bi animirali te osigurali aktivno sudjelovanje što većeg broja stanovništva u samom procesu izrade LRS-a.

U procesu izrade LRS-a održano je 18 radionica na kojima su sudjelovale 324 osobe – ciklus od 7 radionica namijenjen široj javnosti s ciljem njihovog informiranja o samom procesu izrade LRS-a te njihovog motiviranja na što aktivnije uključivanje u izradu LRS-a; dva ciklusa radionica s radnim skupinama (ukupno 6 radionica) usmjerena na identificiranje snaga, slabosti, prilika i prijetnja ovog područja te definiranje ciljeva, prioriteta i mjera LRS-a. Također, održani su sastanci s načelnicima (1), radionice za članove LAG-a (2) te poljoprivrednike (2). Na svakoj od spomenutih radionica dio vremena posvetilo se identificiranju i prikupljanju projektnih ideja usmjerenih na rješavanje izazova s kojima se LAG susreće. Nakon definiranja nacрта, LRS je dostavljena svim članovima LAG-a i sudionicima radnih skupina na komentiranje te je dokument sukladno njihovim preporukama finaliziran i usvojen od strane Skupštine.

Upravo ovakav pristup izrade LRS-a osigurao je transparentnost cijelog procesa te suradnju svih uključenih dionika što se tiče donošenja odluka na lokalnoj razini. Detaljne informacije o provedenim aktivnostima, vremenu njihove provedbe, uključenim dionicima te postignutim rezultatima prikazane su u prilogu 37 i 38.

4.2 Opis partnerstva

LAG Mura-Drava partnerstvo je predstavnika javnog, gospodarskog i civilnog sektora s područja osam jedinica lokalne samouprave u Međimurskoj županiji (općine Donja Dubrava, Donji Kraljevec, Donji Vidovec, Goričan, Kotoriba, Orehovica i Sveta Marija te grada Preloga) i jedne jedinice lokalne samouprave u Koprivničko-križevačkoj županiji (općina Legrad). Na području LAG-a Mura-Drava postoji tradicija suradnje dionika iz različitih sektora tako da LAG predstavlja nastavak te suradnje kroz formalan oblik povezivanja koji suradnju i partnerstva na različitim projektima podiže na višu razinu i usmjerava prema postizanju zacrtanih ciljeva i rješavanju zajedničkih potreba.

Sva tri sektora zastupljena su u svim tijelima LAG-a (prilog 28). Njihova suradnja omogućuje lakše uvođenje promjena i donošenje odluka, realizaciju zacrtanih ciljeva LRS-a te samim time i kvalitetniji razvoj ovog područja. Partnerski pristup u djelovanju LAG-a, donošenju i provođenju strategije osigurava transparentnost te uzajamno povjerenje i uvažavanje uz jasno definirane uloge, podijeljene odgovornosti i zajedničko donošenje odluka.

Skupština LAG-a je prilikom njegova osnivanja brojila 27 članova. Taj broj kontinuirano se povećava, a u ovom trenutku iznosi 72 (10 predstavnika javnog, 28 civilnog i 34 gospodarskog sektora). Rast broja članova Skupštine LAG-a evidentan je pokazatelj interesa sve većeg broja javnosti za aktivnim uključivanjem i povezivanjem, razmjenom znanja i iskustva te sinergijskim djelovanjem i pokretanjem različitih inicijativa usmjerenih na razvoj područja LAG-a.

5. AKCIJSKI PLAN PROVEDBE LRS-a

5.1 Tijek provedbe LRS-a na nivou svake godine unutar programskog razdoblja 2014 – 2020.

Dinamika provedbe LRS-a po prioritetima i mjerama te minimalni broj projekata koji će se financirati u periodu do 2020. godine prikazani su u tablici u nastavku. U slučaju da će to biti potrebno, akcijski plan provedbe LRS-a moći će se mijenjati sukladno novonastalim uvjetima koji mogu utjecati na dinamiku objave natječaja po mjerama LRS-a.

Tablica 4: Tijek provedbe LRS-a u sklopu podmjere 19.2. PRR 2014 – 2020, tj. dinamika objave natječaja LRS-a po prioritetima i mjerama u periodu do 2020. godine

Prioritet LRS-a	Mjera LRS-a	PRR RH 2014 – 2020.	Minimalni broj financiranih projekata	Dinamika objave natječaja po mjerama LRS-a					
				2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.
1P1 Povećanje kapaciteta, opremanje i modernizacija PG-ova	1P1-M1 Poticanje ulaganja u povećanje kapaciteta, modernizaciju i opremanje malih PG-ova	Prioritet 2; Fokus područje 2A; Mjera 6; Podmjera 6.3. Potpora razvoju malih poljoprivrednih gospodarstava; Tip operacije 6.3.1. Potpora razvoju malih poljoprivrednih gospodarstava	19	<i>N/P</i> ⁷	<i>N/P</i>				
	1P1-M2 Povećanje kapaciteta i modernizacija PG-ova	Prioritet 2; Fokus područje 2A; Mjera 4; Podmjera 4.1. Potpora za ulaganja u poljoprivredna gospodarstva; Tip operacije 4.1.1. Restrukturiranje, modernizacija i povećanje konkurentnosti poljoprivrednih gospodarstava;	3	<i>N/P</i>	<i>N/P</i>				
2P1 Unapređenje infrastrukture LAG-a	2P1-M1 Razvoj i modernizacija društvene infrastrukture	Prioritet 6; Fokus područje 6B; Mjera 7; Podmjera 7.4. Ulaganja u pokretanje, poboljšanje ili proširenje lokalnih temeljnih usluga za ruralno stanovništvo, uključujući slobodno vrijeme i kulturne aktivnosti te povezanu infrastrukturu; Tip operacije 7.4.1. Ulaganja u pokretanje, poboljšanje ili proširenje lokalnih temeljnih usluga za ruralno stanovništvo, uključujući slobodno vrijeme i kulturne aktivnosti te povezanu infrastrukturu.	18	<i>N/P</i>	<i>N/P</i>				

⁷ N/P=nije primjenjivo

5.2 Procjena broja projekata za vrijeme programskog razdoblja 2014 – 2020.

U sklopu radionica održanih u svrhu izrade LRS-a prikupljene su projektne ideje sudionika. Također, LAG je na svojim službenim internetskim stranicama objavio javni poziv za dostavljanje projektnih ideja kako bi se i široj javnosti omogućilo da svoje projekte uključi u bazu projektnih ideja LAG-a. Ukupno je prikupljeno 193 projektnih ideja u različitim fazama razrade (prilog 39). Od tih 193 projektnih ideja, najmanje 32 moći će se financirati putem podmjere 19.2. u periodu do 2023. godine, a za njihovu realizaciju predviđeno je najmanje 749.700,00 EUR. Ostali projekti realizirat će se zahvaljujući drugim dostupnim izvorima financiranja, a LAG će prijaviteljima pružiti potrebnu podršku u samom procesu prijave i/ili provedbe. Indikativni broj projekata te plan potrebnih sredstava u sklopu podmjere 19.2. za razdoblje 2014 – 2020. definiran je u tablici u nastavku.

Tablica 5: Indikativni broj projekata i plan potrebnih sredstva u sklopu podmjere 19.2. za razdoblje 2014 – 2020.

Prioritet LRS-a	Mjera LRS-a	PRR RH 2014 – 2020.	Minimalni broj financiranih projekata	Financijska alokacija	Ukupna sredstva (EUR)
1P1 Povećanje kapaciteta, opremanje i modernizacija PG-ova	1P1-M1 Poticanje ulaganja u povećanje kapaciteta, modernizacija i opremanje malih PG-ova	Prioritet 2; Fokus područje 2A; Mjera 6; Podmjera 6.3. Potpora razvoju malih poljoprivrednih gospodarstava; Tip operacije 6.3.1. Potpora razvoju malih poljoprivrednih gospodarstava	19	31,77%	285.000,00
	1P1-M2 Povećanje kapaciteta i modernizacija PG-ova	Prioritet 2; Fokus područje 2A; Mjera 4; Podmjera 4.1. Potpora za ulaganja u poljoprivredna gospodarstva; Tip operacije 4.1.1. Restrukturiranje, modernizacija i povećanje konkurentnosti poljoprivrednih gospodarstava;	3	7,41%	66.439,83
Ukupno na razini cilja 1: JAČANJE KONKURENTNOSTI POLJOPRIVREDNE PROIZVODNJE			22	39,18 %	351.439,83
2P1 Unapređenje infrastrukture LAG-a	2P1-M1 Razvoj i modernizacija društvene infrastrukture	Prioritet 6; Fokus područje 6B; Mjera 7; Podmjera 7.4. Ulaganja u pokretanje, poboljšanje ili proširenje lokalnih temeljnih usluga za ruralno stanovništvo, uključujući slobodno vrijeme i kulturne aktivnosti te povezanu infrastrukturu; Tip operacije 7.4.1. Ulaganja u pokretanje, poboljšanje ili proširenje lokalnih temeljnih usluga za ruralno stanovništvo, uključujući slobodno vrijeme i kulturne aktivnosti te povezanu infrastrukturu.	18	60,82%	545.607,82
Ukupno na razini cilja 2: POBOLJŠANJE ŽIVOTNIH UVJETA			18	60,82%	545.607,82

6. NAČIN PRAĆENJA I PROCJENE PROVEDBE LRS-a

6.1 Opis praćenja provedbe LRS-a

Praćenje i evaluacija provedbe LRS-a od višestrukog je značaja. Zahvaljujući tim aktivnostima, osigurat će se visoka kvaliteta realizacije LRS-a te uspješno postizanje definiranih prioriteta i ciljeva. Omogućit će se pravovremeno identificiranje i otklanjanje problema te rješavanje rizika koji mogu ugroziti provedbu predviđenih mjera LRS-a. Vodit će se računa o potencijalnim promjenama PRR RH 2014 – 2020. te Pravilnika o provedbi mjera Programa ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje 2014. – 2020. kako bi se u što kraćem roku mogao revidirati akcijski i financijski plan te osigurati nesmetana provedba LRS-a.

Kao dva glavna alata u procesu praćenja provedbe LRS-a koristit će se detaljan godišnji akcijski plan za narednu godinu koji će se definirati najkasnije do 31. prosinca tekuće godine, te godišnje izvješće o provedbi LRS-a koje će se definirati najkasnije do kraja ožujka tekuće godine za prethodnu. U procesu praćenja provedbe LRS-a veliki naglasak stavit će se na definirane indikatore u sklopu poglavlja 7.2. Indikatori za mjerenje učinka provedbe LRS-a.

	Odgovorna osoba/tijelo	Područje odgovornosti	Vremenska dimenzija
Praćenje provedbe LRS-a	Voditelj LAG-a te ostali zaposlenici	Izrada godišnjeg akcijskog plana koji se odnosi na narednu godinu, a sadrži detaljan prikaz aktivnosti, tj. prioriteta i mjera koje će se realizirati, broj planiranih projekata, razradu odgovornosti te potrebna financijska sredstva. Izrada godišnjeg izvješća o provedbi LRS-a koje sadrži analizu provedenih aktivnosti, opis procesa provedbe natječaja te odabira projekata, analizu problema koji su utjecali na realizaciju planiranih aktivnosti, opis njihovog rješavanja, realizaciju planiranih pokazatelja, pregled planiranih i utrošenih financijskih sredstava te preporuke za buduće razdoblje.	Na godišnjoj razini
	Upravni odbor LAG-a	Odobranje godišnjeg akcijskog plana te godišnjeg izvješća o provedbi LRS-a	Na godišnjoj razini
	Skupština LAG-a	Usvajanje godišnjeg akcijskog plana te godišnjeg izvješća o provedbi LRS-a	Na godišnjoj razini

6.2 Indikatori za mjerenje učinka provedbe LRS-a

Praćenje provedbe Strategije provodit će se pomoću indikatora definiranih na razini razvojnih ciljeva i mjera LRS-a. Važno je spomenuti da su indikatori usklađeni s onima definiranim PRR RH 2014 – 2020., budući da je cijela LRS postavljena tako da doprinosi prioritetima i mjerama tog dokumenta. Detaljna razrada izlaznih pokazatelja na razini ciljeva i mjera nalazi se u nastavku.

Tablica 6: Indikatori za mjerenje učinka provedbe LRS-a na razini razvojnih ciljeva

Razvojni cilj LRS-a	Indikatori	Vrijednost do 2023. godine
1. JAČANJE KONKURENTNOSTI POLJOPRIVREDNE PROIZVODNJE	Broj poljoprivrednih gospodarstava koja su modernizirala, opremila ili povećala svoje kapacitete	Minimalno 22
	Broj sačuvanih i/ili stvorenih novih radnih mjesta u projektima za koje je dodijeljena potpora	Minimalno 3
	Iznos financijskih sredstva dodijeljenih za jačanje konkurentnosti poljoprivrede	Minimalno 351.439,83EUR
2. POBOLJŠANJE ŽIVOTNIH UVJETA	Postotak ruralnog stanovništva koje ima koristi od poboljšanih usluga/infrastruktura	Minimalno 60%
	Iznos financijskih sredstva dodijeljenih za razvoj društvene infrastrukture	Minimalno 545.607,82 EUR

Tablica 7: Indikatori za mjerenje učinka provedbe LRS-a na razini mjera

Mjera	Indikator	Vrijednost do 2023. godine
1P1-M1 Poticanje ulaganja u povećanje kapaciteta, modernizacija i opremanje malih PG-ova	Broj malih poljoprivrednih proizvođača koji su primili potporu	Minimalno 19
1P1-M2 Povećanje kapaciteta i modernizacija PG-ova	Broj PG-ova koji su primili potporu	Minimalno 3
2P1-M1 Razvoj i modernizacija društvene infrastrukture	Broj potpora dodijeljenih za razvoj i modernizaciju društvene infrastrukture	Minimalno 18

6.3 Opis procjene LRS-a

Procjena LRS-a podrazumijeva unutarnju (samoprocjenu) i vanjsku kontrolu provedbe i upravljanja LRS-a kako bi se utvrdila razina njezine uspješnosti.

Procjena provedbe Strategije provodi se na dvije razine:

1. Unutarnja procjena koju provodi sam LAG na godišnjoj razini kroz pripremu i praćenje te izvještavanje godišnjeg Akcijskog plana. Ovim postupkom prati se uspješnost provedbe LRS-a kroz identificirane indikatore „*odozdo prema gore*“ (TO) i daje osvrt na sam proces provedbe s aspekta LAG-a kao provedbeno-upravljačkog tijela.
2. Vanjska procjena koju provodi neovisni stručnjak, minimalno dva puta tijekom provedbe LRS-a (2018. ili 2019., te 2023. ili 2024. godine).

Procjena će se temeljiti na analizi LRS-a, godišnjih akcijskih planova i godišnjih izvješća o provedbi LRS-a, pregledu planiranih i postignutih indikatora te analizi intervjua/uputnika/anketa provedenih među ključnim dionicima (zaposlenici i članovi LAG-a, postojeći i potencijalni korisnici, lokalno stanovništvo). Sukladno dobivenim podacima, kod vanjske procjene, neovisni stručnjak izradit će izvješće o procjeni LRS-a te preporuke za naredno razdoblje kojima će se osigurati unapređenje realizacije LRS-a.

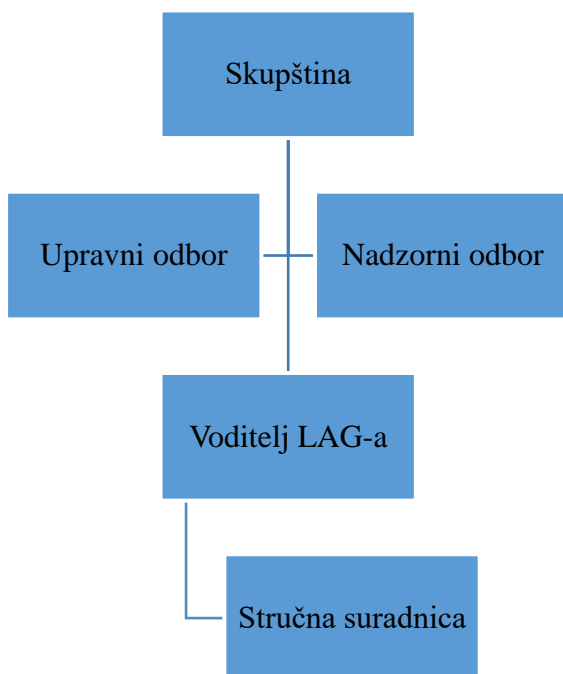
7. OPIS SPOSOBNOSTI PROVEDBE LRS-a

7.1 Ljudski kapaciteti za provedbu LRS-a

Za provedbu LRS-a bit će odgovorna tijela upravljanja LAG-a Mura-Drava, tj. Skupština Udruge, Predsjednik Udruge, Dopredsjednici Udruge te Upravni i Nadzorni odbor Udruge. Upravni odbor LAG-a Mura-Drava je upravljačko tijelo koje ima 13 člana, od kojih su 3 predstavnika javnog, 6 civilnog i 4 gospodarskog sektora. Skupština LAG-a broji 72 članova (10 predstavnika javnog, 28 civilnog i 34 gospodarskog sektora) koji će biti odgovorni za uspješnu provedbu i praćenje realizacije LRS-a.

Funkciju Predsjednika LAG-a i Upravnog odbora obavlja načelnik općine Goričan koji ima bogato iskustvo vezano uz funkcioniranje JLS-a i upravljanje javnim sredstvima. Također, obnašao je funkciju potpredsjednika LEADER mreže Hrvatske te je aktivno bio uključen u razvoj ruralnih područja i pružanje pomoći Lokalnim akcijskim grupama na nacionalnoj razini.

Prikaz tijela LAG-a dan je organigramom u nastavku:

LAG Mura-Drava trenutno zapošljava dvije osobe – jednu na radnom mjestu voditelja LAG-a, a drugu na radnom mjestu stručne suradnice. Oboje zaposlenika LAG-a, uz redovito obavljanje posla, kontinuirano usavršavaju svoja znanja iz područja poslovanja te sudjeluju na različitim edukacijama kako bi sa članovima i potencijalnim nositeljima projekata što efikasnije realizirali provedbu LRS-a i svih predviđenih aktivnosti. Tablicom u nastavku su prikazane aktivnosti provedbe LRS-a.

Tablica 8. Prikaz ljudskih kapaciteta u procesu provedbe LRS

Aktivnost	Odgovorno tijelo	Opis
Prikupljanje i priprema projektnih prijedloga	Djelatnici LAG-a/LAG administratori	Priprema dokumentacije za objavu natječaja, organizacija i održavanje informativne radionice
	Upravni odbor	Odobrenje dokumentacije za objavu LAG natječaja
Odabir projekata	Djelatnici LAG-a/LAG administratori	Zaprimanje projektnih prijedloga, administrativna kontrola (Analiza 1), priprema dokumentacije za ocjenjivanje, priprema rang liste, upućivanje prema Ocjenjivačkom i Upravnom odboru, priprema dokumentacije o odabranim projektima i slanje prema APPRRR
	Povjerenstvo	Utvrđuje pravovremenost i potpunost projektnih prijave te prihvatljivost nositelja projekta sukladno odredbama propisanim LAG natječajem. Imenuje ga Skupština.
	Ocjenjivački odbor	Ocjenjivanje pristiglih projekata prema zadanim kriterijima (Analiza 2) u natjecajnoj dokumentaciji, priprema rang liste projekata
	Upravni odbor	Imenovanje Ocjenjivačkog odbora, konačno razmatranje i odobravanje projekata prema izrađenoj rang listi projekata od strane Ocjenjivačkog odbora
	Nadzorni odbor	Odlučivanje o prigovorima na odluke Upravnog odbora, konačno odlučivanje o odabiru projekata za provedbu LRS
	APPRRR	Provjera provedbe postupka natječaja i odabira projekata te odabranih projekata LAG-a, odobravanje zahtjeva za potporu i zahtjeva za isplatu provedenih projekata
Nadzor provedbe projekata	Osobe za nadzor imenovane od strane Upravnog odbora	Najmanje jednom tijekom trajanja provedbe projekta provesti će se nadzor s ciljem smanjenja potencijalnih rizika i pomoći korisniku pri postizanju uspješnog završetka projekta, kao i planiranih rezultata
Animacijske aktivnosti	Djelatnici LAG-a/LAG administratori	Organizacija inormativnih radionica LAG-a, organizacija nastupa na sajmovima i drugih promotivnih događanja, organizacija konferencija, organizacija edukacija za djelatnike i članove LAG-a
Aktivnosti suradnje	Djelatnici LAG-a/LAG administratori	Priprema projekata suradnje, upućivanje na odobrenje nadležnim tijelima LAG-a i APPRRR, provedba projekata suradnje
	Upravni odbor	Odobrenje pripreme projekata suradnje
	Skupština	Prihvatanje provedbe projekata suradnje i završnog izvješća
	APPRRR	Odobrenje pripreme i provedbe projekata suradnje, odobrenje isplate prihvatljivih troškova pripreme i provedbe projekata suradnje
Administrativne aktivnosti	Djelatnici LAG-a/LAG administratori	Priprema godišnjeg akcijskog plana provedbe Strategije, priprema izvješća o radu LAG-a, priprema plana rada LAG-a za naredno razdoblje, komunikacija s Agencijom za plaćanja, koordinacija članstva

7.2 Financijski kapaciteti za provedbu LRS-a

Kako bi osigurao vlastito djelovanje te provedbu LRS-a, LAG Mura-Drava osigurat će potrebna sredstva zahvaljujući bespovratnim sredstvima Programa ruralnog razvoja 2014 – 2020. u sklopu podmjera 19.2. Provedba operacija unutar CLLD strategije, 19.3. Priprema i provedba aktivnosti suradnje LAG-a te 19.4. Tekući troškovi i animacija; bespovratnim sredstvima drugih nacionalnih i EU programa (ESI, ESF, Svjetska

banka, ministarstva itd); članarinama; donacijama te mogućnostima financiranja od strane dionika koji djeluju na samom području LAG-a. Što se tiče članarina, vidljiv je i rast prihoda od članarina koji su u 2013. godini iznosili 66.745,00 kuna, 2014. godine 59.898,00 kuna, a 2015. godine 79.564,00 kuna. Financijski plan LAG-a Mura-Drava za 2016. godinu, s prikazom stanja tijekom 2015. godine nalazi se u prilogu 40.

7.3 Iskustvo u provedbi LEADER pristupa u programskom razdoblju 2007 – 2013.

LAG Mura-Drava je dana 19. svibnja 2014. godine sklopio Ugovor o dodjeli sredstava za provedbu Mjere 202 IPARD programa pod nazivom „Priprema i provedba lokalnih strategija ruralnog razvoja“. Provodeći LEADER pristup, LAG je svoje aktivnosti usmjerio na jačanje kapaciteta članova i zaposlenika LAG-a zahvaljujući provedbi različitih edukacija i radionica. Također, LAG je veliku važnost posvetio informiranju lokalnog stanovništva o samom LAG-u i LEADER pristupu te prednostima članstva s ciljem animiranja i uključivanja lokalnog stanovništva u razvoj ruralnog područja. Tijekom provedbe LEADER pristupa, uspostavljena je suradnja s velikim brojem LAG-ova u Hrvatskoj, Sloveniji, Mađarskoj i Austriji u svrhu razmjene iskustava te dogovora za buduću suradnju u okviru projekata suradnje. Za provedbu navedenih aktivnosti, LAG je tijekom prve godine provedbe utrošio 95%, a tijekom druge 60% predviđenih ukupnih sredstava, ne računajući zadnji zahtjev za isplatu koji se odnosi na razdoblje od 16. veljače do 18. svibnja 2016. godine.

7.4 Iskustvo u provedbi projekata izvan mjere LEADER

LAG Mura-Drava sudjelovao je u pripremi te, kao jedan od projektnih partnera, u provedbi projekta „CSO4Co – Civil Society Organizations for mutual Cooperation“ (referentni broj: 549564-EFC-1-2013-2-HR-EFC-NTT). Riječ je o projektu financiranom u sklopu programa Europa za građane, mjera 1.2. „Mreže bratimljenih gradova“, a njegova vrijednost iznosila je 72.000,00 EUR (100% EU financiranje). U suradnji s ostalim projektnim partnerima iz Hrvatske, Slovenije, Mađarske i Srbije, LAG Mura-Drava osigurao je uspješnu provedbu projektnih aktivnosti te postizanje definiranih ciljeva usmjerenih na razvijanje suradnje između organizacija civilnog društva i jedinica lokalnih vlasti. LAG Mura-Drava znatno je doprinio ostvarenju spomenutog cilja, budući da predstavlja primjer dobre prakse povezivanja i suradnje predstavnika javnog, gospodarskog i civilnog sektora. Također, iskustva LAG-a pokazala su se od velike važnosti u procesu informiranja stanovništva (posebice mladih) o tome kako EU politike, vrijednosti i programi usmjereni razvoju civilnoga društva doprinose regionalnom ekonomskom razvoju.

8. FINANCIJSKI PLAN

8.1 Financiranje rada LAG-a

Financiranje rada LAG-a Mura-Drava bit će jednim dijelom osigurano sredstvima PRR 2014 – 2020, točnije podmjerom 19.4, kojom će se osigurati tekuće poslovanje LAG-a i animacija stanovništva. Za te aktivnosti Odlukom o odabiru LAG-a predviđeno je 196.796,25 EUR u periodu do 2023. godine, a dinamika trošenja tih sredstava po godinama prikazana je u tablici 9. Također, LAG će dio svojih troškova poslovanja podmiriti iz članarina članova LAG-a, Zadruga za etično financiranje te javljanjem na natječaje raspisane u sklopu različitih nacionalnih i/ili EU programa.

8.2 Financiranje provedbe LRS-a te procjena potrebnih financijskih sredstava za provedbu projekata

Kako bi se osiguralo postizanje ciljeva, prioriteta i mjera LRS-a te u narednom periodu doprinijelo kvaliteti života stanovništva, LAG Mura-Drava dužan je osigurati financijska sredstva za realizaciju LRS-a. U nastavku se nalazi detaljan prikaz potrebnih sredstava za realizaciju LRS-a po ciljevima i mjerama u periodu od 2014. do 2023. godine zahvaljujući sredstvima podmjere 19.2. PRR 2014 – 2020. U financijski plan uvršteni su i

troškovi predviđeni podmjerom 19.4. kojom će se osigurati tekuće poslovanje LAG-a i animacija stanovništva te podmjerom 19.3. usmjerenom na realizaciju projekata međuteritorijalne i transnacionalne suradnje. Važno je naglasiti da se financijski plan LAG-a Mura-Drava temelji Odluci o odabiru LAG-a temeljem koje se LAG-u dodjeljuju sredstva javne potpore za Podmjere 19.2, 19.3 i 19.4..

Tablica 9: Raspodjela financijskih sredstava po ciljevima i mjerama LRS-a te dinamika realizacije LRS-a zahvaljujući podmjeri 19.2. PRR 2014 – 2020.

Mjera LRS-a	Financijska alokacija (%)	Minimalni broj financiranih projekata	Ulaganja po godinama (EUR)					UKUPNA ULAGANJA (EUR)
			2016.	2017.	2018.	2019.	2020.-2023.	
1P1-M1 Poticanje ulaganja u povećanje kapaciteta, modernizacija i opremanje malih OPG-ova	31,77	19	-	-	60.000,00	225.000,00	-	285.000,00
1P1-M2 Povećanje kapaciteta i modernizacija PG-ova	7,41	3	-	-	-	66.439,83	-	66.439,83
<i>Ukupno na razini cilja 1</i>	<i>39,18%</i>	<i>22</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>60.000,00</i>	<i>291.439,83</i>	<i>-</i>	<i>351.439,83</i>
2P1-M1 Razvoj i modernizacija društvene infrastrukture	60,82	18	-	-	271.286,53	-	274.321,29	545.607,82
<i>Ukupno na razini cilja 2</i>	<i>60,82%</i>	<i>18</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>271.286,53</i>	<i>-</i>	<i>274.321,29</i>	<i>545.607,82</i>
UKUPNO	100,00	40	-	-	331.286,53	291.439,83	274.321,29	897.047,65

Tablica 10: Ukupna financijska sredstva LAG-a te dinamika njihove realizacije u periodu do 2023. godine zahvaljujući podmjeri 19.2, 19.3. i 19.4. PRR 2014 – 2020.

Podmjera PRR	Broj projekata	Financijska alokacija (%)	Ukupna ulaganja (EUR)	Ulaganja po godinama (EUR)				
				2016.	2017.	2018.	2019.	2020.-2023.
19.2.	40	79,29	897.047,65	-	-	331.286,53	291.439,83	274.321,29
19.3.	1	3,31	37.485,00	-	-	-	-	37.485,00
19.4.	1	17,40	196.796,25	-	30.906,15	55.296,70	55.296,70	55.296,70
UKUPNO	42	100,00	1.131.328,90	-	30.906,15	386.583,23	346.736,53	367.102,99

